

Toetsbeleid

November 2019

Inhoudsopgave

1.	Inleiding.....	3
1.1	Aanleiding om het toetsbeleid te herzien.....	3
1.2	Doelen van dit facultaire toetsbeleid	3
1.3	Voor wie?.....	4
1.4	Het facultaire toetsbeleid en andere beleidsdocumenten	4
2.	Verantwoordelijke spelers in het toetsproces.....	5
2.1	Faculteitsbestuur.....	5
2.2	Examencommissie.....	5
2.3	Opleidingsdirecteur en opleidingscoördinator	6
2.4	Examinatoren.....	6
2.5	Opleidingscommissies	6
2.6	Ondersteuning door FCO, IT, SOZ en het onderwijsbureau.....	7
2.7	Samenwerking.....	7
3.	De uitgangspunten van de toetsvisie van FSW	8
3.1	Valide	8
3.2	Betrouwbaar	8
3.3	Transparant.....	10
3.4	Leerzaam.....	11
4.	De ‘toetstoekomst’ van FSW	12
4.1	Versterkte feedbackfunctie	12
4.2	Formatief toetsen en meer feedforward.....	13
4.2.1	Peer review van studenten	13
4.2.2	Formatieve toetsen	13
4.3	Vaardiger in vaardigheden.....	14
4.4	Meer realiteitsgetrouwe opdrachten en toetsvariatie binnen een opleiding.....	14
4.4.1	Keuze voor een toetsvorm en context	14
4.4.2	Toetsvariatie.....	15
4.5	Onderwijs en toetsing meer verbinden	16
4.5.1	Compenseren binnen cursussen	16
4.5.2	Waar moet rekening mee gehouden worden?	17
4.5.3	Geen compensatie tussen cursussen	17
4.6	Steeds vaardiger in toetsing: de examinerator en de examencommissie	17
5.	Eindwerken.....	19
6.	Organisatie van de kwaliteitszorg van toetsing	21
6.1	De kwaliteit van de toetsing van een cursus.....	21
6.1.1	De cursuscoördinator en examinerator.....	21
6.1.2	Ondersteuning door FCO, IT, SOZ en het onderwijsbureau	24
6.1.3	De examencommissie	25
6.1.4	De opleidingscommissie.....	25
6.2	De kwaliteit van de toetsing van een opleiding	25
6.2.1	De opleidingsdirecteur en de opleidingscoördinator.....	25
6.2.2	De opleidingscommissie.....	27
6.2.3	De examencommissie	27
6.3	De kwaliteit van de toetsing van FSW.....	28
6.3.1	Het faculteitsbestuur.....	28
Bijlagen	30
	Bijlage 1: Toetsvormen op verschillende cognitieve niveaus.....	30
	Bijlage 2: Voorbeeld van een toetsoverzicht van een cursus.....	31
	Bijlage 3: Voorbeelden van toetsmatrijzen.....	33
	Bijlage 4: Bepaling van de cesuur en de cijfers.....	34
	Bijlage 5: Voorbeeld van een tentameninstructie	36
	Bijlage 6: Onderdelen cursusedossier.....	37
	Bijlage 7: Thesisbeoordelingsformulieren.....	38
	Bijlage 8: Toetsplan van een opleiding	39

1. Inleiding

1.1 Aanleiding om het toetsbeleid te herzien

In 2018 is het VU Toetskader, onderdeel van het handboek onderwijskwaliteit, herschreven. Dit betekende voor de Faculteit der Sociale Wetenschappen (FSW) dat het facultaire toetsbeleid enigszins aangepast moest worden om in lijn te zijn met het VU Toetskader. Maar het was ook een goede aanleiding om het facultaire toetsbeleid dat in 2015 was vastgesteld te evalueren en te *upgraden*. Een werkgroep bestaande uit Sylvia Vink, Frans Kamsteeg, Wouter van Atteveldt, Christine Teelken, Christoffel Reumer en Suzanne Willems heeft deze taak op zich genomen. Het voorliggende toetsbeleid wijkt op een aantal belangrijke punten af van het vorige facultaire toetsbeleid:

- De gangbare uitgangspunten dat toetsing valide, betrouwbaar en transparant moeten zijn, zijn in een hedendaags jasje gestoken dat past bij onderwijs dat binding heeft met de ons omringende wereld en toetsen herkenbaar en relevant voor studenten maakt. Daarnaast is er het uitgangspunt dat toetsing leerzaam moet zijn aan toegevoegd.
- FSW heeft een aantal toetsambities geformuleerd die de 'toetsagenda' voor de komende jaren bepalen: meer aandacht voor de feedback- en feedforwardfunctie van toetsen zodat studenten werkelijk wat van toetsen leren en onderwijs en toetsing verbonden zijn, het toetsen van vaardigheden niet uit de weg gaan, meer realiteitsgetrouw toetsen, en de medewerkers van FSW de kans geven zich op allerlei manieren nog verder te bekwamen in toetsing.
- FSW heeft net als in de vorige editie van het toetsbeleid kwaliteitszorg hoog in het vaandel staan: toetsplannen, peer review, cursusdossiers en toetsanalyse blijven belangrijk. Door echter in alle fasen van de PDCA-cyclus de activiteiten van de verschillende actoren te beschrijven, wil FSW stimuleren dat deze kwaliteitszorginstrumenten leiden tot daadwerkelijke verbetering van de toetsing.

1.2 Doelen van dit facultaire toetsbeleid

Beoordelingen sturen ons handelen. Dat geldt voor studenten: zij willen weten hoe de docent hen beoordeelt om voldoende studiepunten te kunnen halen. En het geldt ook voor docenten die zien dat hun innovatieve onderwijsplannen niet zonder toetsing kan die helemaal bij dat nieuwe onderwijs past. Met toetsen is het niet anders dan met onderwijs in het algemeen: je leert voor datgene wat je motiveert.

Dit toetsbeleid van FSW heeft twee doelen. Het eerste doel is dat we een visie op toetsing willen geven, een visie die nodig is om de komende jaren richting te geven aan de ontwikkeling van toetsing in de opleidingen van FSW. Een ontwikkeling die aansluit bij de innovatieplannen in het Meerjarenplan Onderwijs 2019-2024. *Bottomline* voor het toetsbeleid is om de tijd en energie die docenten en studenten aan toetsing besteden, zo effectief mogelijk te maken. Effectief, zodat we studenten zo accuraat mogelijk beoordelen. Maar ook effectief om de tijd en energie van docenten en studenten te laten renderen in leerwinst. De visie op toetsing van FSW en de uitwerking daarvan in toetsinstrumenten zijn te vinden in hoofdstuk 2 en 3. Het is een visie die aansluit bij de huidige toetsing van de opleidingen van FSW en beschrijft wat volgende stappen kunnen zijn in de toetsing.

Naast visie willen we met dit toetsbeleid de procedures en regels rondom toetsing inzichtelijk maken. Deze informatie is te vinden in hoofdstuk 5. In dit toetsbeleid verwijzen we naar meer gedetailleerde informatie die in andere documenten te vinden is, zoals op VUnet waar informatie staat over het construeren van toetsen en het VU Handboek Onderwijskwaliteit, hoofdstuk VU-Toetskader waar dit facultair toetsbeleid op is gebaseerd.

1.3 Voor wie?

Het toetsbeleid van FSW is door en voor alle betrokkenen in het onderwijs geschreven, dat wil zeggen een klankbordgroep, de examencommissie, opleidingsdirecteuren, opleidingscoördinatoren en FSR-studenten hebben meegeschreven of input en feedback gegeven. Taken en verantwoordelijkheden die betrokkenen in het onderwijs hebben, staan in hoofdstuk 2 beschreven.

Docenten vinden in dit toetsbeleid in hoofdstuk 3 en 4 aanknopingspunten en inspiratie om de toetsing van hun cursus te vernieuwen. Deze hoofdstukken beschrijven onderwerpen die zich goed lenen voor discussie en onderlinge uitwisseling in een team van docenten. In hoofdstuk 5 en 6 vinden zij de facultaire regels rondom respectievelijk theses en toetsing. In hoofdstuk 5 staat een overzicht van hun taken om de kwaliteit van de toetsing te bewaken.

Tot slot willen we met het toetsbeleid betrokkenen buiten de faculteit informeren welke doelen FSW nastreeft met de toetsing. Te denken valt aan visitatiecommissies, andere faculteiten en het College van bestuur. Juist door een gewenste richting expliciet te maken kunnen de FSW-opleidingen onderzoeken wat hen verbindt en waar zij van elkaar kunnen leren.

1.4 Het facultaire toetsbeleid en andere beleidsdocumenten

Dit toetsbeleid beschrijft een kader voor de toetsing en de kwaliteitszorg van toetsing. Naast dit toetsbeleid zijn er nog andere regelingen en documenten die de gang van zaken rondom toetsing bepalen, zoals:

- VU Handboek Onderwijskwaliteit, hoofdstuk VU-Toetskader;
- VU Tentamenregeling;
- de Onderwijs- en Examenregeling (OER) van de opleidingen;
- de Regels en Richtlijnen van de Examencommissie (R&R);
- de facultaire regeling bachelorthesis;
- de facultaire regeling masterthesis;
- de facultaire stageregeling.

Wanneer bepalingen elkaar tegenspreken, kunnen betrokkenen zich in de eerste plaats beroepen op de Onderwijs- en Examenregeling (OER). De OER heeft voorrang boven andere facultaire bepalingen.

Opbouw Toetsbeleid FSW:

- Alle actoren die zich actief bezighouden met toetsing staan in hoofdstuk 2 opgesomd.
- In hoofdstuk 3 en 4 vind je de visie van FSW op toetsing: wat zijn de uitgangspunten en hoe ziet de toetsing er idealiter over vijf jaar uit?
- In hoofdstuk 5 staan de FSW-visie en -ambitie voor de eindwerkstukken.
- Hoofdstuk 6 beschrijft hoe de kwaliteitszorg rondom toetsing bij FSW georganiseerd is aan de hand van de onderwijsrollen: cursuscoördinator/examinator, opleidingsdirecteur, opleidingscoördinator, onderwijsbureau, opleidingscommissie, examencommissie en faculteitsbestuur.

2. Verantwoordelijke spelers in het toetsproces

Er zijn een flink aantal actoren betrokken bij toetsing in het onderwijs. In de (WHW) en het VU toetskader staan de taken en verantwoordelijkheden van deze actoren uitgebreid omschreven. Wat zijn in het kort hun taken en verantwoordelijkheden?

2.1 Faculteitsbestuur

Het faculteitsbestuur (FB) is verantwoordelijk voor de onderwijsprogramma's, de toetsing en het beleid, de kwaliteit en de kwaliteitszorg ervan in de faculteit. De portefeuillehouder onderwijs is voor deze taak gemandateerd en de onderwijsdirecteur voert een deel van de taken met betrekking tot toetsing uit. Het FB stelt de Onderwijs- en Examenregeling vast¹ en heeft de verantwoordelijkheid studenten voor aanvang van het studiejaar te informeren over de OER. Daarnaast moet het bestuur de studenten informeren over klacht- en beroepsmogelijkheden².

Het faculteitsbestuur benoemt de leden van de examencommissie. De examencommissie zorgt ervoor dat zij onafhankelijk en deskundig functioneert en waarborgt dit voor de examinatoren. Daarvoor is er een professionaliseringsaanbod (zie 4.7). Het toetsbeleid stelt zij vast in nauw overleg met de examencommissie.

2.2 Examencommissie

De examencommissie heeft een eigenstandige verantwoordelijkheid en is eindverantwoordelijk voor het borgen van de kwaliteit van de toetsing en de organisatie van deze borging. Altijd bevragen accreditatiecommissies de examencommissie hoe zij een systeem van controle op kwaliteit organiseert. De examencommissie stelt van iedere student vast of hij/zij voldoet aan de eisen die de opleiding stelt ter verkrijging van de graad en speelt dus een cruciale rol in de bewaking van de kwaliteit van de diploma's³. De maatschappij moet er immers op kunnen vertrouwen dat de opleidingen aan de VU haar diploma's op een zorgvuldige wijze verlenen.

De examencommissie borgt op velerlei manieren de kwaliteit van de toetsing. De examencommissie:

- stelt de Regels en Richtlijnen vast om de uitslag van tentamens en examens te beoordelen en vast te stellen⁴;
- wijst ieder studiejaar examinatoren aan;
- beoordeelt ieder studiejaar het toetsplan en de cursusdossiers van alle cursussen van een opleiding en bespreekt deze met de opleidingsdirecteur;
- controleert de kwaliteit van de toetsen na afname van de toets. Dit doet zij steekproefsgewijs eens in de twee jaar bij een aantal toetsen en op basis van signalen uit de onderwijsorganisatie (klachten, tegenvallende evaluaties);
- herbeoordeelt de eindwerken steekproefsgewijs. Eindwerken krijgen deze extra aandacht omdat het eindniveau van de opleiding daarmee wordt getoetst. Daarnaast beoordeelt de examencommissie bij alle theses het beoordelingsformulier op volledigheid en onderbouwing.

De examencommissie heeft een kerncommissie en per opleiding een subcommissie. In de centrale examencommissie van FSW zit een externe toetsdeskundige. De examencommissie als ultieme borger van de toetskwaliteit adviseert over en stuurt soms bij zodra toetsing in het geding is. De faculteit betreft de centrale examencommissie bij het opstellen van toetsbeleid en regelingen omtrent toetsing. De subcommissies voeren de steekproeven uit.

1. WHW 7.13 lid 1

2. Vrije Universiteit (2018). Handboek Onderwijskwaliteit Hoofdstuk VU Toetskader.

3. Vrije Universiteit (2018). Handboek Onderwijskwaliteit Hoofdstuk VU Toetskader; blz. 23.

4. WHW 7.12b lid 1b

2.3 Opleidingsdirecteur en opleidingscoördinator

De opleidingsdirecteur is verantwoordelijk voor de eindtermen, het onderwijs en de inhoud, samenhang en kwaliteit van de toetsing van de opleiding. Veelal bespreekt en formuleert hij/zij eindtermen, toetsplan en passende toetsing samen met de opleidingscoördinator. In het toetsplan staan keuzes met betrekking tot toetsing, bijvoorbeeld welke toetsvormen in de opleiding zijn opgenomen, hoe de feedbackfunctie van toetsing uitgewerkt is in de opleiding, procedures zoals inleverdata van werkstukken en beoordelingscriteria die voor meerdere cursussen gelden. De opleidingsdirecteur is verantwoordelijk voor het handhaven van de kwaliteit van de toetsing in de opleiding en daarom evalueert hij/zij jaarlijks het toetsplan (zie 6.2) en bespreekt deze evaluatie met de examencommissie en de opleidingscommissie. Daarnaast legt de opleidingsdirecteur voor aanvang van het studiejaar aan de examencommissie voor welke docenten hij/zij voor welke studieonderdelen tentamens wil laten af nemen.

De opleidingscoördinator is belast met de organisatie van de uitvoering van het onderwijs en de toetsing. Dat betekent dat hij/zij door het onderwijsbureau eventueel wordt aangesproken als docenten vergeten toetsen in te leveren (bijvoorbeeld als een tentamen aangeleverd moet worden voor extra tijders) en geraadpleegd wordt bij vragen en wijzigingen betreffende de logistiek van tentamens.

2.4 Examinatoren

In de Regels en Richtlijnen van de Examencommissie is de regeling aanwijzing examinatoren opgenomen. In deze regeling staat wanneer iemand als examinerator aangewezen kan worden. De eisen hebben onder andere betrekking op de betrokkenheid bij een opleiding en de ervaring in het onderwijs.⁵

De examinerator is als docent binnen een team van docenten de spil voor het realiseren van de toetskwaliteit. Hij/zij is er verantwoordelijk voor dat de gekozen onderwijs- en toetsvormen aansluiten bij de leerdoelen van het vak (de zogeheten 'constructive alignment'), voor het maken van een toets waarbij voldaan wordt aan de gangbare kwaliteitseisen en de vaststelling en registratie van de cijfers. De examinerator geeft in de studiegids informatie over de wijze van toetsing. Als hij besluit daarvan af te wijken, bespreekt hij dit met de opleidingsdirecteur. Het is immers belangrijk dat de toetsen in de opleiding tezamen voldoen aan de kwaliteitseisen in het toetsplan: de eindtermen dekkend met voldoende variatie in de toetsvormen. Bij de start van de cursus geeft de examinerator gedetailleerde informatie over de wijze van toetsing in de cursushandleiding en op Canvas. Een voorbeeld hiervan staat in Bijlage 2. Tot slot verstrekt de examinerator ook de examencommissie en collega's informatie over de toets en de kwaliteit ervan in het cursusedossier.

2.5 Opleidingscommissies

De opleidingscommissie is niet verantwoordelijk voor de toetsing, maar willen we toch niet ongenoemd laten in dit rijtje. In hoofdstuk 3 en 4 van dit toetsbeleid kiezen we positie voor een programmatische rol voor toetsing: toetsen zijn een feedbackinstrument *par excellence* en daarom een sterk onderwijsleermiddel. Vanuit deze visie is het belangrijk dat de opleidingscommissie, bestaande uit docenten én studenten, evalueert hoe de toetsing is ingebed in het onderwijs, op welke manier het onderwijs studenten aanmoedigt de feedback van de toetsen actief te gebruiken en hoe de toetsing onderwijsvernieuwingen helpt (of juist hindert).

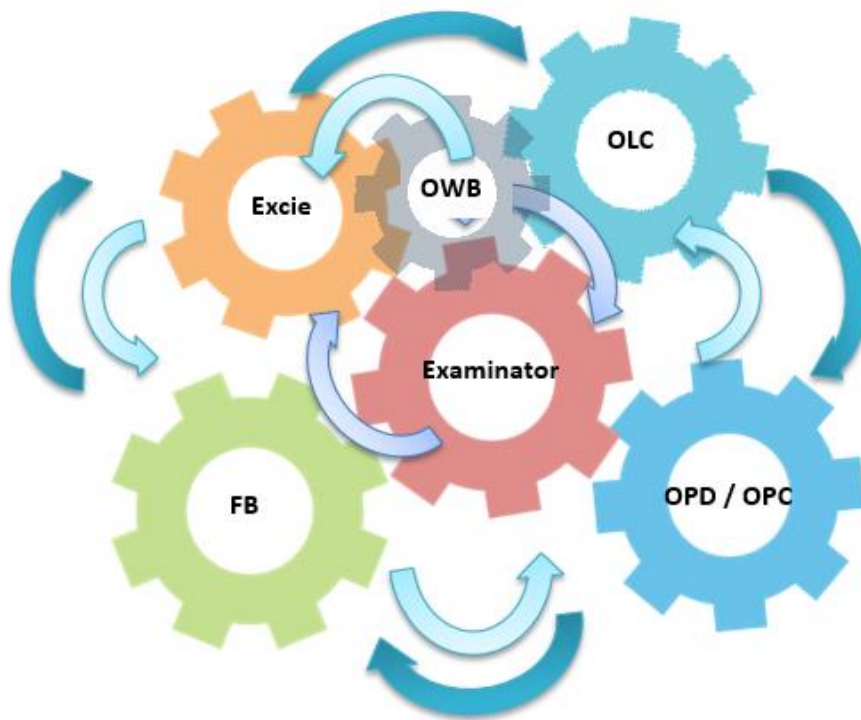
5. Regels en Richtlijnen Examencommissie FSW, bijlage 2: Regeling aanwijzing examinatoren

2.6 Ondersteuning door FCO, IT, SOZ en het onderwijsbureau

Tot slot de logistieke processen: daar zijn veel actoren bij betrokken: de Facilitaire Campus Organisatie (FCO) voor surveillance en vervoer van tentamens, Student- en OnderwijsZaken voor zaken als roostering en digitale voorzieningen ten behoeve van bijvoorbeeld cijferregistratie, InformatieTechnologie voor de ondersteuning bij digitale toetsen en het onderwijsbureau als aanspreek- en schakelpunt voor deze diensten.

2.7 Samenwerking

Het is duidelijk dat de verschillende actoren eigenstandige verantwoordelijkheden hebben, maar ook niet zonder elkaar kunnen. De examinator is de spil in toetsing, maar zonder de opleidingsdirecteur die het toetsplan voor de hele opleiding maakt en de examinator voordraagt, zonder de examencommissie die voor de regelgeving zorgt, de kwaliteit borgt en veel expertise met toetsing heeft en zonder het onderwijsbureau, heeft de examinator geen context waarin de toets effectief kan zijn. Kwaliteit bereiken we niet alleen door het volgen van regels. Actief overleg en afstemming tussen examinatoren, opleidingsdirecteuren en –coördinatoren, examencommissie zorgen voor een breed gedragen kwaliteitscultuur waarin *peer review* een kernbegrip is. Voor FSW is de samenwerking tussen de verschillende actoren cruciaal!

Figuur 1: Samenwerkende actoren rondom toetsing

3. De uitgangspunten van de toetsvisie van FSW

Valide en betrouwbare toetsing heeft heldere regels nodig. Voor een leerzaam en inspirerend toetsprogramma is het volgen van regels echter niet voldoende. Toetsen zijn leerzaam als zij een integraal onderdeel van het onderwijs zijn: het is het sterkste feedbackinstrument dat een docent in handen heeft! En feedback stuwt op zijn beurt het leren. FSW wil naar een toetsprogramma dat docenten en studenten in staat stelt deze feedbackfunctie optimaal te gebruiken.

In dit hoofdstuk staan de uitgangspunten beschreven die ten grondslag liggen aan de FSW visie op toetsing die in hoofdstuk 4 staat beschreven: ieder toetsprogramma en iedere afzonderlijke toets moet valide, betrouwbaar, transparant en leerzaam zijn. **Valide**: de toets meet wat de toets beoogt te meten, **betrouwbaar**: de meting is niet aan allerlei invloeden onderhevig die weinig informatie geven over de prestaties van de student en laat bij herhaling ongeveer hetzelfde beeld van deze prestaties zien en **transparant**: de student weet waar hij/zij aan toe is. Tot slot moet de toetsing **leerzaam** zijn en dat is het als de toetsen in een onderwijsprogramma goed gebruikt worden om feedback tijdens cursussen te geven. Het zijn uitgangspunten die ook het fundament vormen van het huidige toetsprogramma van de opleidingen. Het huidige programma van toetsing is goed, op een aantal punten zelfs heel fraai en uitdagend, maar het kan altijd beter. In dit nieuwe toetsbeleid zijn deze uitgangspunten net wat scherper geformuleerd om recht te doen aan de lerende organisatie die FSW is. Bovendien krijgen ze een iets andere kleuring nu we ze beschouwen vanuit het perspectief dat toetsing een integraal onderdeel van het onderwijs is. :

3.1 Valide

Op de eerste plaats dekken de toetsen de leerdoelen van een cursus en uiteindelijk de eindtermen van de opleiding. Daartoe dient het maken van een **toetsmatrijs**. (zie bijlage). De examencommissie monitort deze interne validiteit. Voor de komende jaren wil FSW validiteit nog iets verder laten gaan: de toetsing **weerspiegelt beter de vormgeving** van het onderwijs. Een voorbeeld: onderwijs waar samenwerkend leren een belangrijke component is, kan niet zonder groepsopdrachten als toets. Of als een opleiding het verleggen van grenzen, en een onderzoekende houding hoog in het vaandel heeft staan, accepteert de opleiding dat er resultaten van een onderzoek tegen kunnen vallen en beoordeelt de ontwikkeling die studenten hebben doorlopen en niet alleen het finale product. Dat vraagt andere toetsopdrachten en vooral nieuwe beoordelingscriteria.

Ook de externe validiteit van toetsopdrachten zal sterker worden. Hoe uitdagender de eindtermen geformuleerd zijn, bijvoorbeeld in termen van competenties, hoe gevarieerder de toetsing en ook hoe **realiteitsgetrouwer** de toetsing zal zijn. Veel opleidingen betrekken stakeholders van binnen en buiten de universiteit bij de opdrachten waar studenten aan werken. Het zijn levensechte opdrachten die van studenten vergen dat zij theoretische kennis en skills combineren.

Met valide toetsen bedoelt FSW:

- toetsvorm en –inhoud sluiten aan bij de eindtermen en de leerdoelen;
- realiteitsgetrouwe opdrachten, in samenwerking met stakeholders van binnen en buiten de VU
- toont karakteristieken van de opleiding

3.2 Betrouwbaar

De voortgang van de studieloopbaan van studenten is afhankelijk van de toetsing. We moeten er dus vanuit kunnen gaan dat de toetsen een betrouwbare meting van kennen en kunnen van de student laten zien. De betrouwbaarheid van de toets is echter geen eigenstandig gegeven. Toetsen die sec

reproductie van kennis meten, behalen dikwijls een hogere betrouwbaarheid dan toetsen die een combinatie van kennis en vaardigheden meten. En juist deze laatste type toetsen passen bij meer realiteitsgetrouwe toetsvormen. Hoe borgt de faculteit de betrouwbaarheid van haar toetsen?

Op de eerste plaats dragen de examinatoren zorg voor een hoge betrouwbaarheid door te streven naar [goed geformuleerde vragen, antwoordmodellen, opdrachten en beoordelingsformulieren](#). En die laten zij ook nog eens [peer reviewen](#) door collega's - het vierogen principe-. In de visie van FSW zijn dit soort activiteiten de basis voor betrouwbare toetsing. Peerreview en gedachtewisseling over opdrachten en beoordelingsmodellen zijn leerzaam en leiden tot verbetering.

Na afname van een schriftelijke meerkeuzetoets levert Testvision (bij digital toetsen) of OKP (bij schriftelijke toetsen) een analyse aan, met betrouwbaarheidsindices als Cronbach's alpha (betrouwbaarheid) en rir-waarden (de mate waarin een vraag studenten die goed op de toets presteren onderscheidt van studenten die zwak presteren). Idealiter voert de examiner ook een toetsanalyse bij open vragen uit. Op basis van de toetsanalyse past de examiner de beoordeling eventueel aan. Bovendien is de toetsanalyse een goed middel om het gesprek over de toetsvragen en de reflectie aan te gaan. In het cursusdossier geeft de examiner aan of een toetsanalyse is uitgevoerd en wat met de resultaten van de analyse is gedaan.

Een andere manier om de betrouwbaarheid te vergroten is om de [toetsen te spreiden](#): liever [vaker wat kleinere toetsen](#) dan op één moment een heel grote kennis- of vaardigheidsmeting: het levert een betrouwbaardere meting op. FSW is daarom voorstander van deelttoetsen. Het gaat dus niet om meer toetsen met navenante inspanning van de docent maar om de spreiding van toetsen met de daarbij horende spreiding van de inspanning van de docent. Studenten hebben immers ook tijd nodig om stof te laten bezinken. Het is goed dat we ons daarbij realiseren dat iedere toets een meetfout heeft en dat daarom compensatie binnen cursussen op deelttoetsen verstandig is (zie ook 4.5).

Bij meer [levensechte vormen van toetsen](#) en projecten beoordelen idealiter een [aantal beoordelaars](#) het product. Een intersubjectief oordeel maakt het oordeel betrouwbaar en maakt het mogelijk nog steeds dicht bij de professionele praktijk te toetsen⁶. Dat betekent niet noodzakelijkerwijs dat veel verschillende beoordelaars één opdracht beoordelen. Het betekent wel dat de prestaties van een student op een eindterm op diverse manieren en door verschillende beoordelaars worden beoordeeld. Daarbij neemt de examiner het oordeel van een stakeholder buiten de universiteit mee. Ten slotte dragen [rubrics](#) positief bij aan de betrouwbaarheid van een beoordeling⁷.

Een hoge betrouwbaarheid bereikt FSW door:

- goed geschreven opdrachten en beoordelingsformulieren en peer review door collega's. Toetsanalyses gebruiken voor de reflectie op de toets.
- en wil dat in de toekomst nog meer bereiken door:
- spreiding van de toetsmomenten;
 - intersubjectieve oordelen, dat wil zeggen meerdere beoordelaars; vaker rubrics te gebruiken.

6. Van der Vleuten, C.P., Schuwirth, L.P. (2005). Assessing professional competence; van methods to programmes. *Medical Education*, 39 (1); 309-317.

7. Ohta, R., Plakans, L.M., Gebriel, A. ((2018). Integrated writing scores based on holistic and multi-trait scales: A generalizability analysis. *Assessing Writing*, 38; 21-36. & Thompson, M.K., Clemmensen, L.H., Ahn, BU. (2013). Effect of rubric rating scale on the evaluation of engineering design projects. *International Journal of Engineering Education*, 29 (6); 1490-1502 voor balans tussen sturende rubrics die niet te gedetailleerd zijn.

3.3 Transparant

Heldere informatie over toetsing is fair naar de studenten. Tenslotte hangt de voortgang van de studie af van de beoordelingen. Maar de eis om transparant te zijn over de toetsing komt ook voort uit het adagium dat **toetsing het leren** stuurt of liever gezegd: oordelen en beoordelingen in het algemeen sturen het gedrag van ons allemaal. Dat geldt voor toetsing van studenten, maar ook voor jaargesprekken bij wetenschappelijk medewerkers, en in de alledaagse realiteit waarbij we ons gedrag, onze kleding afstemmen op hoe we denken dat anderen daarop zullen reageren. In de visie van FSW ligt het voor de hand deze intermenselijke wetmatigheid actief in te zetten om het beste uit onze studenten naar boven te halen. Dat betekent: vanaf het begin van een cursus transparant zijn over beoordelingen en wel op velerlei manieren.

Transparant zijn over beoordelingen betekent dat studenten aan het begin van de cursus en tijdens het onderwijs **informatie krijgen over de toetsing** en belangrijker: ze **ervaren wat de beoordelingscriteria betekenen** en hoe ver hun eigen prestatie van de prestatie die het hoogst beoordeeld wordt, afstaat. Dit betekent dat oefenen met beoordelingscriteria onderdeel uitmaken van het onderwijs. Bij transparantie hoort ook dat de student weet wanneer hij/zij **summatief** (met een oordeel dat meetelt voor het eindcijfer) beoordeeld wordt. Transparant zijn over de toetsing is **niet statisch**: in een bachelorprogramma zijn er proeftoetsen en voorbeelden van tussenniveaus en krijgt de student voorbeeldvragen die een heldere uitwerking zijn van de leerdoelen. Van masterstudenten verwachten we dat zij zelfstandiger zijn, zelf voorbeelden geven van uitwerkingen van de leerdoelen en daarover in gesprek gaan met de docent. De opleiding maakt studenten duidelijk dat creativiteit en originaliteit ook belangrijk zijn en studenten moeten daarin hun eigen weg vinden.

Transparant betekent ook dat er **formatief** getoetst wordt: de student krijgt **feedback** aan de hand van de criteria waar hij ook aan moet voldoen bij summatieve beoordelingen en krijgt zo waardevolle informatie over wat hij/zij nog moet leren of oefenen. Deze feedback kan geautomatiseerd zijn, door peers, tijdens werkgroeponderwijs gegeven worden of eventueel van de docent komen. Het geven van een cijfer tijdens een cursus is dan niet zo heel informatief. Met het benoemen van sterke punten en verbeterpunten krijgt de student aanknopingspunten om tot betere prestaties te komen. Een uitstekend middel daarvoor zijn **rubrics**. Door dezelfde rubric regelmatig te gebruiken krijgt de student een beeld van zijn/haar voortgang. Bij de opleidingen van FSW zijn rubrics al veel in omloop. De komende jaren zullen we rubrics effectief gebruiken in het onderwijs door studenten zelf beoordelingscriteria te laten bedenken en om dezelfde rubrics bij verschillende cursussen te gebruiken en zo de voortgang te monitoren. Studenten kunnen elkaar peer reviewen met deze rubrics, een vaardigheid die iedere wetenschapper immers moet beheersen!

De FSW-opleidingen leggen **de lat hoog**. We willen jong professionals aan de arbeidsmarkt afleveren die veel kennen en kunnen. Zolang studenten weten wat hen te doen staat en begrijpen wat van hen verwacht wordt, zijn zij in staat op hoog niveau te presteren. Dat kan met proeftoetsen⁸, rubrics⁹ en andere vormen van informatie en oefening. Transparant zijn over verwachtingen leidt tot betere prestaties^{8,9}.

Transparantie bij toetsing is noodzakelijk om toetsen leerzaam te maken. Dus:

- gaat FSW door met het geven van heldere, toegankelijke informatie over toetsing;
- neemt de sturing aan studenten gaande weg af: een masterstudent heeft minder gedetailleerde informatie nodig dan een bachelorstudent;

8. Adesope, O.O., Trevisan, D.A. & Dundarararjan, S. (2017). Rethinking the use of tests: a meta-analysis of practice testing. *Review of Educational Research*, 87, (3); 659-701.

9. Panadero, E. & Jonsson, A. (2013). The use of scoring rubrics for formative assessment purposes revisited: a review. *Educational Research Review*, 9; 129-144.

- duidelijk maken wanneer een beoordeling meetelt voor het eindcijfer; en wil FSW de komende tijd ook:
- formatief toetsen om studenten vertrouwd te maken met de beoordelingscriteria en rubrics;
- feedback tijdens de cursus geven over verbeterpunten en sterke punten;
- transparant zijn over het te verwachte niveau om studenten beter te laten presteren.

3.4 Leerzaam

Terwijl validiteit, betrouwbaarheid en transparantie het toetsbeleid van iedere opleiding sieren, wil FSW de komende tijd extra inzetten op een vierde uitgangspunt. Toetsen zijn leerzaam: niet alleen is het maken van een toets leerzaam, ook wanneer toetsen goed geprogrammeerd zijn in het onderwijs en de [feedback en feedforward](#) van toetsen onderdeel zijn van het onderwijs, leren studenten er ontzettend veel van. Toetsvormen die veel van studenten vragen -toepassen van kennis en vaardigheden op een realiteitsgetrouw vraagstuk- dagen studenten uit en motiveren. Zo wordt toetsing aantrekkelijk en motiverend! Met name hierop wil FSW verder ontwikkelen. Hoe FSW dit wil doen, is in hoofdstuk 4 te lezen.

Leerzaam bij toetsing slaat op:

- goed geprogrammeerde toetsen;
- de feedback- en feedforwardfunctie goed benut;
- motiverende toetsing!

4. De ‘toetstoekomst’ van FSW

De uitgangspunten van toetsing zoals hierboven beschreven, inspireren tot een aantal ontwikkelingen voor de komende jaren bij de opleidingen van FSW. Al die ontwikkelingen zijn erop gericht de toetsing relevant, effectief en uitdagend voor studenten te maken. Doel is dat studenten er plezier in hebben om te laten zien wat ze in huis hebben. FSW heeft zes ambities voor de komende jaren die net als bij de uitgangspunten aansluiten op de bestaande praktijk. De komende jaren willen we verder werken aan het versterken van de feedbackfunctie van toetsen (4.1), meer aandacht voor het feedforwardaspect van toetsen (4.2), toetsen van vaardigheden (4.3), realiteitsgetrouwe opdrachten en toetsvariatie (4.4), het verbinden van onderwijs en toetsing (4.5) en het verder bekwamen van examinatoren en examencommissie (4.6).

4.1 Versterkte feedbackfunctie

Als de toets een effectief en leerzaam onderwijsinstrument is, betaalt de tijd en energie die de docent erin steekt zich uit in een grotere leerwinst voor de student. FSW ziet de toetsing bij de opleidingen zich de komende jaren ontwikkelen als een sterk feedbackinstrument.

Als een opleiding de feedbackfunctie van toetsen optimaal wil benutten, is het nodig in het onderwijs aandacht te geven aan de resultaten van een toets. Een (verplicht) inzagemoment is daarvoor te mager. Een wetmatigheid in didactiek is dat mensen liever voorbereiden dan nabereiden: koken vinden de meeste mensen leuker dan de afwas doen. Dit geldt ook voor studenten: zij kijken bijna niet terug op de gekregen beoordelingen als daar geen directe noodzaak voor is. Dat is het geval als een cursus al is afgerond. Het is dan ook zonde van de docenttijd om veel feedback op toetsopdrachten aan het eind van de cursus te geven als er geen gelegenheid meer is om de feedback te verwerken in nieuwe opdrachten. Effectiever is om uitgebreide [feedback te geven op een tussentoets of conceptversie](#). Dat kan in mentorgroepen, maar het kan ook het startpunt zijn van een werkgroep als er een tussentoets is gemaakt. Tussentoetsen en tussenbeoordelingen tijdens achtweekse cursussen zijn alleen om die reden al een goed idee.

FSW wil de mogelijkheden van [Testvision en Canvas](#) hiervoor beter gebruiken. Zo biedt Canvas mogelijkheden om efficiënt via rubrics feedback te geven en audio commentaar te geven. Ook Testvision biedt mogelijkheden zoals grading criteria die nog weinig worden gebruikt. De komende jaren wil FSW digitale middelen ten behoeve van toetsing en het geven van feedback beter benutten.

Een cijfer voor een toets is voor studenten niet erg informatief om te begrijpen wat ze nu wel en niet goed kunnen. Om echt te kunnen verbeteren is meer nodig: narratieve feedback. En om die feedback te verwerken hebben studenten tijd nodig. Opdrachten en open vragen tijdens de cursus lokken het geven van feedback uit. Aan het eind van een cursus ligt het accent van de beoordeling op go/no-go beslissingen. Het is geen zinvol moment voor uitgebreide feedback.

[Tussentoetsen geven ook docenten informatie](#) over welke onderdelen nog niet goed begrepen zijn en waar hij/zij extra aandacht aan moet besteden in het vervolg van de cursus. Een voorbeeld van activerende didactiek die van dit principe uitgaat, is *team based learning*. Bij *team based learning* begint een (grootschalige) bijeenkomst met een korte individuele meerkeuzetoets die vervolgens nogmaals in kleine groepen wordt gemaakt. Na de groepsronde is het voor de docent duidelijk wat studenten nog niet begrijpen en legt hij/zij alleen deze lastige onderdelen uit.

De feedbackfunctie van toetsen wil FSW royaler benutten. Toetsen zijn immers een supereffectief leermiddel.

- Tussentoetsen waarop narratieve feedback wordt gegeven.
- De toetsresultaten gebruiken voor het vervolg van de cursus.

4.2 Formatief toetsen en meer feedforward

Het adagium dat toetsing het leren stuurt, is bekend. Handelen naar dit adagium is lastiger. FSW gaat toetsen meer gebruiken als *feedforward* instrument. Hoe kunnen we dit bereiken?

4.2.1 Peer review van studenten

Tijdens een cursus willen we studenten steeds vaker actief aan de slag laten gaan met de rubrics en beoordelingscriteria en leren zij zelf goede beoordelingscriteria te bedenken. Hierdoor krijgen zij beter in de vingers wat de karakteristieken van een goed product zijn. Een effectief didactisch instrument om daar zicht op te krijgen is als studenten elkaars werk *peer reviewen*. Opdrachten binnen sociale wetenschappen zijn dikwijls sterk academisch vormend en zijn zelden van het type goed of fout. Dat maakt *peer review* tot een uitdagende onderwijsvorm die net als bij andere onderwijsvormen van **eenvoudig naar complex** verloopt om vaardig te worden in het geven van feedback. Eenvoudige peer reviewoefeningen voor jaar 1 en 2 in de bachelor zijn het ordenen van producten van goed naar minder goed en samen bespreken wat een product beter of minder goed maakt. Ook is het goed de beoordelingscriteria te bespreken en te illustreren met voorbeelden en te oefenen met het geven van feedback (bijvoorbeeld het verschil tussen het beschrijven van het product en beschrijven welk effect dat op jou als lezer heeft). In jaar 2 en 3 gaan studenten zelf criteria formuleren en toepassen om vervolgens de eigen criteria weer bij te stellen en deze op hun eigen producten toe te passen. Zo oefenen studenten in het geven van relevante en leerzame feedback. En niet in één cursus maar in een aantal cursussen. Ook voor het leren geven van peer feedback willen we frequenter Canvas gebruiken die daartoe een aantal tools aanbiedt.

Peer review is doorgaans een onderwijsvorm en geschikt bij formatieve toetsen. Wanneer de rubrics of beoordelingscriteria gebruikt worden waarmee de eindproducten beoordeeld worden, heeft peer review een sterk **feedforward** karakter: de student krijgt effectieve en gepersonaliseerde informatie over waar hij/zij staat in zijn leertraject en aan welke zaken hij/zij moet werken om de leerdoelen te bereiken en de eindtoets goed te kunnen maken. Daarnaast wil FSW ook onderzoeken hoe peer review gebruikt kan worden bij summatieve toetsing, zoals bijvoorbeeld in de Research Master het geval is.

Door kritisch naar een product van een ander te kijken, zie je verbeterpunten voor je eigen product. Het geven en ontvangen van feedback is een belangrijke vaardigheid die nodig is in het professionele leven. Het is de ambitie van de faculteit om regelmatig peer feedback in te zetten als uitwerking van 'open' en '(zelf)verantwoordelijk' van de VU onderwijsvisie. FSW onderzoekt het aanbrengen van een didactische lijn in het leren geven van *peer review*.

4.2.2 Formatieve toetsen

Naast summatieve tussentoetsen waarmee de opleiding beslissingen neemt over de voortgang van de student gebruiken opleidingen ook **formatieve** toetsen. Enerzijds om feedback te geven, maar vooral om de student een beeld te geven van de summatieve toets(en) die de student te wachten staan én inzicht te geven hoe ver hij/zij van de leerdoelen van de cursus is. Het uitgangspunt dat toetsen leerzaam moeten zijn, komt sterk tot uitdrukking bij formatieve toetsing en hun **feedforwardfunctie**. Voorbeelden van formatieve toetsen zijn alle opdrachten tijdens werkcolleges, proeftentamens en tussentijdse oefeningen.

Testing drives learning! Maar wel met extra inspanning van de opleiding:

- Studenten leren rubrics en beoordelingscriteria toe te passen;
- Studenten leren om peer review te geven aan de hand van een didactische lijn 'peer reviewen';
- Meer gebruik formatieve toetsen zodat toetsing leerzaam is: de feedwardfunctie..

4.3 Vaardiger in vaardigheden

De FSW-opleidingen willen dat hun onderwijs ertoe doet, dat het relevant is voor maatschappelijke partners en het werkveld. Arbeidsmarktonderzoek bij stakeholders en alumni laat zien dat vaardigheden en competenties tot de noodzakelijke bagage behoren van onze afstudeerders. Deze vaardigheden krijgen betekenis als zij toegepast worden met een stevige theoretische *body of knowledge*.

De komende tijd onderzoekt FSW hoe zij studenten de noodzakelijke vaardigheden nog beter kan helpen ontwikkelen en hoe deze vaardigheden getoetst kunnen worden. **Lastig te toetsen vaardigheden** wil FSW daarbij niet uit de weg gaan. In de roep om het toetsen van individuele prestaties bestaat de neiging vaardigheden als samenwerken, reflectie op eigen functioneren, communicatie met stakeholders buiten de universiteit, projectmanagement gemakshalve niet te toetsen. Het is niet zo makkelijk daar een goed format voor te vinden. In de ontwikkeling van maatschappelijk relevant onderwijs wil FSW de toetsing van dergelijke vaardigheden de komende jaren uitwerken zodat zij op termijn onderdeel uitmaken van de toetsplannen van opleidingen en de toetsmatrijzen van cursussen.

FSW heeft de ambitie om vaardigheden –ook de lastig toetsbare vaardigheden- in onderwijs en toetsing verder te ontwikkelen.

4.4 Meer realiteitsgetrouwe opdrachten en toetsvariatie binnen een opleiding

Zowel de onderwijsvisie van de VU als die van FSW doen een sterk appèl op de maatschappelijke betrokkenheid van de opleiding. Opleidingen proberen het maatschappelijk veld en het beroepenveld meer te betrekken om het onderwijs nog relevanter te maken. En ook andersom: de universiteit heeft een belangrijke taak kennis te valoriseren en wil daarom studenten deze attitude bijbrengen: kan je je kennis en vaardigheden inzetten om de maatschappij een stukje prettiger te maken? De leerdoelen van cursussen zullen dit steeds vaker zichtbaar maken. Daar passen toetsvormen bij die aansluiten bij ‘echte’ vragen van stakeholders buiten de universiteit¹⁰. Dat betekent dat adviesnota’s, het organiseren van activiteiten voor stakeholders, onderzoeksrapportage in een blog, een interview of een poster vaker als toetsvorm gebruikt zullen worden in een opleiding. Net zoals relevant onderwijs studenten motiveert, motiveren relevante toetsvormen om te tonen wat je kunt.

4.4.1 Keuze voor een toetsvorm en context

Bij de keuze van een toetsvorm zijn de **leerdoelen** leidend. Dit wordt *constructive alignment* genoemd. De FSW-leerdoelen staan vaak geordend naar de Dublin descriptoren. Een leerdoel dat toepassing van kennis en vaardigheden combineert, is in de regel een lastiger, complexer leerdoel dan een leerdoel dat uitsluitend het gebruiken van kennis beschrijft. In Bijlage 1 staat een tabel met daarin voorbeelden van toetsvormen met daarbij voor welk cognitief niveau deze toetsvormen geschikt zijn. Dit is één invalshoek om de juiste toetsvorm te kiezen bij een leerdoel. Daarnaast maakt de **context** van de toets deze makkelijker of moeilijker. Een adviesnota die studenten schrijven op basis van een opdracht in een werkgroep is vele malen minder complex dan een adviesnota die zij in opdracht van een echte stakeholder buiten de universiteit schrijven. In de laatste situatie zijn vaardigheden als het goed uitvragen van de opdracht, je aanpassen aan de cultuur van de organisatie, de taal van de organisatie spreken belangrijke vaardigheden die de kwaliteit van het eindproduct bepalen. Uitdagend onderwijs gaat gepaard met uitdagende toetsvormen; toetsvormen

10. Vrije Universiteit (2018). Handboek Onderwijskwaliteit Hoofdstuk VU Toetskader.

die een appèl doen op kennis, vaardigheden en attitude en de student stimuleren creatief met hun kennis en vaardigheden om te gaan.

Ook van de toetsvorm zelf gaat een sturende werking uit¹¹. Als studenten weten dat zij een meerkeuzetoets krijgen, hebben ze de neiging te memoriserend te leren en minder gericht te zijn op inzicht en begrip¹². FSW staat voor toetsvariatie (zie 4.4.2): ook meerkeuzevragen maken deel uit van het repertoire toetsvormen. Maar tentamens die louter uit meerkeuzevragen bestaan, ziet FSW liever niet: zij boren te eenzijdige leerstrategieën aan⁹. Een [combinatie van toepassingsgerichte meerkeuzevragen](#) (zie Bijlage 1) [waarbij de stam van de vraag een probleem of casus is en open vragen zijn bij inleidende cursussen een adequate manier van toetsen](#). Voor tentamens met zowel meerkeuze als open vragen is digitale afname veruit te prefereren. FSW zal daarom bij VU-centraal blijven aandringen op toename van de digitale toetscapaciteit.

4.4.2 Toetsvariatie

Opleidingen streven ernaar iedere afzonderlijke eindterm met een [gevarieerd palet aan toetsvormen](#) te toetsen. Ten eerste omvat een goed geformuleerde eindterm een combinatie van kennis en vaardigheden. Zo'n eindterm kan dan getoetst worden door toetsvormen die met name kennis meten zoals meerkeuzevragen en open vragen (bijvoorbeeld in jaar 1), toetsvormen die geschikt zijn om vaardigheden en toepassing van kennis te meten zoals papers, take home opdrachten en presentaties (bijvoorbeeld in jaar 2) en toetsvormen waarbij een stakeholder buiten de universiteit in het geding is zoals adviesnota's en projecten (jaar 3). In alle jaren zijn toetsvormen opgenomen die studenten uitdagen en de relevantie van kennis duidelijk maken. Ten tweede doet variatie aan toetsvormen recht aan de verschillen in leervoorkeuren van studenten. Een toets kan meerdere eindtermen toetsen. In Bijlage 1 staan suggesties voor toetsvormen.

Ook in een cursus kunnen meerdere toetsvormen voorkomen, bijvoorbeeld een tentamen in combinatie met een verslag of een presentatie. Vaak is dat wenselijk omdat de leerdoelen zowel kennis, als vaardigheden als attitude kunnen betreffen. Per cursus wordt het gewicht (de weging) en/of de voorwaardelijkheid van de (summatieve) deeltaetsen en de subonderdelen vooraf bepaald. Op basis daarvan wordt de eindbeoordeling vastgesteld.

In het [toetsplan](#) van de FSW-opleidingen staat informatie over de toetsvormen die de opleiding gebruikt en of er een ambitie is om bepaalde [toetsvormen in de toekomst](#) (meer) te gebruiken. Bij Community Service Learning past bijvoorbeeld een meer integratieve vorm van toetsen (gecombineerd kennis en vaardigheden) zoals advisering van een stakeholder. De examinerator van de FSW-opleiding is eindverantwoordelijk, maar kan het oordeel van de stakeholder meewegen. Het toetsplan laat ook zien of, hoe vaak en op welk niveau de eindtermen worden getoetst. Het loont de moeite om een goed toetsplan te schrijven. Het maakt het mogelijk keuzes te maken over de toetsvormen: bij welke cursussen zijn arbeidsintensievere vormen van toetsen nodig en bij welke cursussen investeert de opleiding minder docenttijd? Het toetsplan is uiteindelijk ook een middel om de [opleiding vorm te geven en te \(financieel\) managen](#).

In de ontwikkeling naar maatschappelijk relevant onderwijs horen realiteitsgetrouwe toetsen:

- Toetsvormen die lijken op het 'echte' product in het werk- of onderzoeksveld;
- In diverse contexten: van 'schoolse' naar levensechte contexten;
- Toepassingsgerichte meerkeuzevragen (gebruik van casus en vraagstukken) in combinatie met open vragen;
- Een eindterm en vaak ook een leerdoel van een cursus worden door verschillende

11. Cilliers, F.J., Schuwirth, L.W., Addendorff, H.J., Herman, N. & Van der Vleuten, C.P. (2010). The mechanism of impact of summative assessment on medical students' learning. *Advances in Health Science Education*, 15; 695-715.

12. Vrije Universiteit (2018). Handboek Onderwijskwaliteit Hoofdstuk VU Toetskader.

- toetsvormen getoetst;
- Het toetsplan van de opleiding beschrijft de status quo én geeft informatie over de toetsambities en is zo een hulpmiddel voor het nemen van (financiële) beslissingen.

4.5 Onderwijs en toetsing meer verbinden

De FSW-opleidingen bieden cursussen aan waarbij een docent ontwikkelaar, uitvoerder en examinerator is. Bij zo'n cursus geeft de docent zowel colleges als werkgroepen. Langzamerhand zijn er echter steeds meer grote, soms interdisciplinaire cursussen waarin meerdere docenten een rol spelen. Er ontstaat bij dit soort cursussen vaak een taakverdeling: een aantal docenten is verantwoordelijk voor de colleges, andere docenten voor de werkgroepen. Ook de toetsing volgt dan soms dit tweespoor.

FSW wil de komende jaren sterker cursussen als [een geheel](#) presenteren aan studenten. Vanuit het leerpad van een student is dat begrijpelijker: de verschillende onderwijsvormen zoals colleges of interactieve meetings en werkgroepen hebben een functie in het licht van de leerdoelen. Samenwerking binnen een team van docenten in een cursus is dan cruciaal. Dit betekent dat ook de [toetsing deze cohesie](#) binnen een cursus laat zien. Hoe?

Op de eerste plaats door deelttoetsen die krachtige feedback en feedforward aan studenten geven. Niet alleen is het spreiden van beoordelingen om toetstechnische redenen verstandig, deelttoetsen verbinden onderwijs en beoordelingen met elkaar. Op de tweede plaats gaan werkgroepen door op aangeboden informatie in de colleges. Studenten moeten deze kennis actief gebruiken in de opdrachten die zij maken in de werkgroepen, zowel de opdrachten ter voorbereiding van de werkgroep als de opdrachten die voor beoordeling gelden. De eindtoetsen van cursussen beslaan de leerdoelen van een cursus. Dat impliceert dat [eindtoetsen alle leeractiviteiten in de cursus kunnen beslaan](#): zelfstudie, literatuur, colleges, werkgroepen en practica. Al deze leeractiviteiten leiden immers tot beheersing van de leerdoelen en kunnen dus getoetst worden in afsluitende toetsen of tentamens. Dit staat duidelijk in de cursushandleiding.

4.5.1 Compenseren binnen cursussen

Als we een cursus als een verzameling samenhangende leeractiviteiten zien, dan zijn de verschillende [toetsen in een cursus delen van een groter geheel](#), een grote toets. In lijn met deze visie is om de resultaten die studenten op deze verschillende toetsen halen, te laten [compenseren](#).

Er zijn nog andere -toetstechnische en onderwijskundige- redenen voor compensatie binnen cursussen. Op de eerste plaats is geen enkele toets een perfect betrouwbaar en valide meetinstrument. Door compensatie binnen cursussen toe te passen wordt er binnen een cursus voor meetfouten gecorrigeerd. Daarnaast presteren studenten niet constant. Als iedere deelttoets een aparte beslissing over de voortgang van de student is, wordt ten onrechte verondersteld dat de studenten voortdurend hetzelfde (hoogste) niveau laten zien. Kijkend naar prestaties op alle toetsen samen kunnen zij wel degelijk aan de eisen voldoen. Het is daarom onverstandig om elke toets tot een struikelblok te maken waarmee studenten vertraging *kunnen* oplopen.

Een onderwijskundige motivatie ligt in de visie dat de toetsing een belangrijk feedbackinstrument is. Als een student de eerste toets binnen een cursus niet haalt maar de eindtoets waar grotendeels dezelfde leerdoelen worden getoetst, wel, dan deed de eerste toets perfect waar deze voor bedoeld was: de student feedback geven en iets leren! En heeft de student die feedback goed gebruikt.

Tot slot nog een praktisch aspect. Het toestaan van compensatie binnen cursussen kan tot gevolg hebben dat toetsvormen als een debat, het organiseren van een symposium of een project bij een onvoldoende niet hoeven te worden herkanst als door compensatie het eindcijfer een voldoende is.

Dat neemt overigens niet weg dat de opleiding erop moet toezien dat alle vaardigheden in de eindtermen getoetst worden en de student kan laten zien deze op voldoende niveau te beheersen.

4.5.2 Waar moet rekening mee gehouden worden?

Studenten hebben per cursus twee maal per studiejaar de gelegenheid tot het afleggen van een tentamen (zie OER en de Regels en Richtlijnen van de examencommissie). In de [cursushandleiding](#) geven cursuscoördinatoren aan hoe deeltentamens herkanst kunnen worden, hoe de toetsen samen tot een eindcijfer leiden en of er voorwaarden aan de compensatie zijn. Overwegingen zijn:

- Toetst een toets een of meer leerdoelen, die niet in de eindtoets terugkomen? Dat zou een overweging kunnen zijn om de betreffende toets niet te laten compenseren.
- Is er een minimum cijfer dat een student moet behalen voor de verschillende toetsen? Ook deze beslissing hangt samen met of leerdoelen slechts een of meerdere keren binnen een cursus worden getoetst. Als een cursuscoördinator een minimumcijfer per deelttoets wil stellen, volstaat het minimum van een 4,5¹³.
- Maakt de herkansing van een deelttoets onderdeel uit van de herkansing van een eindtoets of wordt er op een ander moment gelegenheid geboden te herkansen?

4.5.3 Geen compensatie tussen cursussen

Compensatie tussen cursussen is bij de FSW-opleidingen niet mogelijk. Compensatie tussen cursussen zou andere maatregelen in het toetsbeleid vereisen, zoals het beperken van het aantal herkansingen. Als een opleiding compensatie tussen cursussen invoert zonder overige maatregelen, kan dit het beeld creëren dat het niveau van de opleidingen verlaagd wordt. Een ander argument tegen compensatie tussen cursussen is dat de meeste cursussen van de FSW-opleidingen inhoudelijk niet duidelijk op elkaar voortbouwen. Als een student een cursus niet heeft gehaald, dan komt de betreffende stof lang niet altijd in een andere cursus op een hoger niveau terug.

- Cursussen zijn een geheel. Tentamens beslaan de leerdoelen en dus alle stof: slides en uitleg tijdens colleges, werkgroepstof, literatuur en zelfstudie enz. Daarom is compensatie tussen deelttoetsen binnen een cursus mogelijk.
- Tussen cursussen wordt niet gecompenseerd omdat dit vergaande maatregelen vergt en omdat de cursussen binnen FSW-opleidingen niet vaak op elkaar voortbouwen.

4.6 Steeds vaardiger in toetsing: de examinerator en de examencommissie

Het faculteitsbestuur moet ervoor zorgen dat examineratoren en examencommissie zich kunnen bekwamen in de *ins* en *outs* van toetsing. Vanzelfsprekend kunnen zij cursussen toetsing volgen die VU-breed worden aangeboden. FSW zou graag zien dat er een [VU-breed aanbod](#) komt voor specifieke groepen: [BKE voor examineratoren](#) en [SKE voor leden van examencommissies](#). FSW is echter van plan meer te doen: ook buiten cursussen kan enorm veel geleerd worden.

Op de eerste plaats is collegiale [peer review](#) van de toetsen en toetsopdrachten een effectieve manier om scherp te blijven op de kwaliteit ervan en daarmee een mooie manier van professionalisering van examineratoren. Veel examineratoren bij FSW betrekken een tweede of derde docent bij het schrijven van toetsvragen. Ook [kalibreersessies](#) bij aanvang van het beoordelen van theses zijn momenten om kennis en inzichten te delen omtrent beoordelingen. Behalve de peers is er de [examencommissie](#): een aantal leden van de examencommissie hebben scholing specifiek voor examencommissieleden gehad en het externe lid, tevens toetsexpert, professionaliseert de

13. Dit is een willekeurig cijfer. Voor de transparantie naar studenten is het goed dat er faculteitsbreed beleid is.

examencommissie eveneens door zijn inbreng in discussies. De examencommissie geeft leerzame feedback op vragen en opdrachten en professionaliseert daarmee de docenten en passant. Naast deze activiteiten die bij een aantal opleidingen tot de FSW-routine behoren, wil FSW extra activiteiten organiseren, zoals [onderwijslunchbijeenkomsten over toetsing](#).

Tijdens deze bijeenkomsten gaat het om toetsvormen en toetsinstrumenten die nog tamelijk onbekend zijn in de faculteit, en goed aansluiten bij de onderwijsvisie van FSW, effectief gebruik van Testvision en Canvas bij toetsing en vooral: hoe een opleiding toetsing programmatisch kan inzetten en zo de feedbackfunctie ten volle kan benutten. De lunchbijeenkomsten hebben bovendien als doel dat docenten die experimenteren met een nieuwe toetsvorm elkaar weten te vinden en gaan samenwerken.

- Het is de ambitie van FSW dat er een levendige uitwisseling plaatsvindt over allerlei aspecten van toetsing, inclusief innovatieve toetsvormen.
- Daarnaast zal FSW pleiten voor BKE- en SKE-cursussen voor specifieke doelgroepen.

5. Eindwerken

Elke opleiding heeft een eindwerk, vaak een thesis of een project. Het is een bijzonder onderdeel: het is onderwijs en toets tegelijk, het maakt –met name in de Master- een zeer groot deel van het curriculum uit en er zijn bovendien heel veel docentbegeleidingsuren mee gemoeid. Daarom wordt in dit toetsbeleid van FSW een hoofdstukje gewijd aan de eindwerkstukken.

Onderwijs

FSW beschouwt eindwerken als onderwijs maar ook als toetsing. Zowel in de bachelor- als in de masterprogramma's beslaat het maken van een eindwerkstuk een lange periode. Het is daarom beslist niet de bedoeling om het eindwerkstuk uitsluitend als één (gigantische) toets te beschouwen. Het is een belangrijk **onderwijsonderdeel waarin veel geleerd wordt**: zelfstandig werken, het opzetten van een onderzoek (onderzoeksvraag formuleren, methode kiezen, data verzamelen, data analyseren, conclusies trekken, maatschappelijke en wetenschappelijke relevantie van onderwerp en conclusies bepalen), plannen en peer reviewen. Om de studenten in staat te stellen dit te leren, is onderwijs nodig: begeleiding, samenwerken en feedback. Studenten leren veel van elkaar. FSW ziet daarom als **ideale vorm van begeleiding zowel individuele feedback van de docent als groepsbegeleiding** waarbij de studenten elkaar feedback geven, meekijken naar elkaars data en data-analyses. Het thesistrject is bij uitstek een onderwijsperiode waarin studenten worden uitgenodigd elkaar peerfeedback te geven: peer reviewen is immers ook in het wetenschappelijk domein een belangrijke vaardigheid. Daarnaast is het een sterk onderwijsmiddel ¹⁴.

De komende jaren wil FSW onderzoeken hoe het onderwijs rondom het eindwerkstuk effectiever en efficiënter kan worden vorm gegeven. Het eindwerkstuk blijkt te vaak nog een struikelonderdeel van het curriculum en lijkt niet altijd doelmatig te zijn ingericht.

Toetsing

Daarnaast is het eindwerkstuk ook een toetsvorm. De student laat in het uiteindelijke product zien dat hij/zij in staat is onderzoek op te zetten en af te ronden. De mate waarin de student dit zelfstandig kan, is een procesfactor die niet af te lezen is uit het product. Omdat onderwijs en toetsing bij het werkstuk door elkaar heen meanderen, is het belangrijk helder te zijn naar de student wat er wordt beoordeeld, op basis waarvan en wanneer dit wordt gedaan. Als dit vooraf niet duidelijk is vastgesteld, bestaat de kans dat de begeleider zo intensief begeleidt dat de vraag ontstaat wat het werk van de student is en wat van de begeleider. Een **transparante beoordeling met duidelijke beoordelingsmomenten** voorkomt dit en stelt studenten in staat zelfstandig te functioneren.

Eindwerken zijn in principe individuele producten. Bij groepswork schrijven studenten toch een individueel product. Onderdelen waar gezamenlijk aan is gewerkt vormen een beperkt percentage: 30%.

Beoordelingscriteria

Bij FSW zijn de opleidingen met elkaar in gesprek over de **beoordelingscriteria en de rubrics**. Deze beoordelingscriteria zijn ook de basis voor de beoordelingen van opdrachten en werkstukken die studenten schrijven voordat ze met het eindwerkstuk beginnen. Zo leren studenten al deze criteria te begrijpen voordat ze met de het eindwerkstuk beginnen. Bij de start van het eindwerk krijgen studenten informatie over de beoordelingscriteria en geven peerfeedback aan andere studenten.

14. Harland, T., Wald, N. & Randhawa, H. (2017). Student peer review: enhancing formative feedback with rebuttal. *Assesment & Evaluation in Higher education*, 42 (5), 801-811.

Net als dat voor andere werkstukken en opdrachten geldt, kunnen ook hier [beoordelingscriteria gecompenseerd](#) worden. De motivatie daarvoor is dat één toets zoals een thesis niet uit meerdere toetsen met een zak/slaaggrens zou moeten bestaan. Als een individueel beoordelingscriterium beslist voldoende moet zijn, dan wordt dit op een apart beoordelingsmoment vastgelegd. Dat is bijvoorbeeld denkbaar bij de beoordeling van de probleemstelling die de supervisor eerst beoordeelt waarna de student deze eventueel bijstelt voordat hij/zij door kan met het verzamelen en analyseren van data.

Er zijn criteria die informatie geven over de [kwaliteit van het product](#) (kwaliteit, relevantie en originaliteit van de probleemstelling, keuze van methode, dataverzameling, data-analyse, conclusies en de wijze van presentatie waaronder de helderheid van het betoog). Daarnaast kunnen er [procescriteria](#) geformuleerd zijn zoals de zelfstandigheid waarmee de student aan de slag is gegaan, wijze van samenwerken met andere onderzoekers/studenten, planning en tempo. Het is goed om duidelijk te maken welke beoordelingscriteria het uiteindelijke product betreffen en welke de wijze van werken beschrijven.

Beoordelingsprocedure

Omdat het eindwerk het sluitstuk is van de opleiding, besteedt de opleiding extra aandacht aan de kwaliteit van de beoordeling. Zo stimuleert de faculteit opleidingen [kalibreersessies](#) te organiseren zodat de eindwerken op eenzelfde manier worden beoordeeld, wordt er met een beoordelingsformulier gewerkt, beoordelen [twee examinatoren](#) de eindwerken en [screent de examencommissie](#) alle ingevulde beoordelingsformulieren. In bijlage 7 staat waar het beoordelingsformulier aan moet voldoen. Bij een verschil van twee of meer punten tussen de beoordelingen van de eerste en tweede examiner OF als er sprake is dat de ene examiner een onvoldoende beoordeling geeft en de andere examiner een voldoende beoordeling, wordt dit doorgegeven aan de examencommissie, die een [derde examiner](#) aanwijst. De examencommissie monitort dit beleid.

In de FSW Regeling Bachelorthesis en FSW Regeling Masterthesis staat uitgebreide informatie over de begeleiding en beoordeling van het eindwerk.

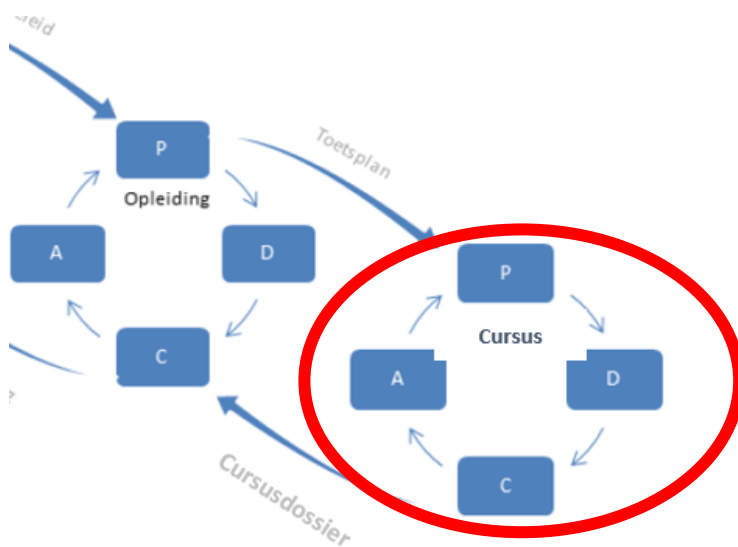
FSW-opleidingen hebben de ambitie om:

- het traject van de eindwerkstukken tot zeer effectieve onderwijsperioden te maken;
- de beoordeling transparant te maken zodat studenten zelfstandig leren werken;
- aan de hand van heldere product- en procescriteria te beoordelen;
- aan de hand van rubrics te beoordelen;
- de prestaties op diverse criteria te laten compenseren;
- de procedure van de beoordeling kwalitatief sterk te houden.

6. Organisatie van de kwaliteitszorg van toetsing

In hoofdstuk 2 staan alle actoren die betrokken zijn bij de toetsing in de verschillende opleidingen. Het is een uitdaging om al deze actoren volgens min of meer dezelfde procedures te laten werken. Dat kan alleen lukken als de gang van zaken rondom toetsing goed beschreven staat. Visitatiecommissies onderzoeken de toetsorganisatie om een beeld te krijgen hoe de onderwijsorganisatie fouten probeert te voorkomen en als er fouten gemaakt worden, hoe adequaat een organisatie dit opvangt. Er is ook kwaliteitszorg op interfacultair niveau. Deze laten we hier onbesproken. In dit hoofdstuk bespreken we op het niveau van de cursus, de opleiding en de faculteit wat de verantwoordelijkheden en taken zijn van de verschillende betrokken actoren. Voor het aanbrengen van structuur in de taken hebben we de kwaliteitscyclus Plan-Do-Check-Act (& Adjust!) gebruikt zodat de chronologie en de functie van de activiteiten helder is. De omvang van de tekst van kwaliteitszorg op cursusniveau laat zien dat daar een belangrijke basis van de kwaliteitszorg voor toetsing ligt. De examinerator is de ruggengraat van de toetsing!

6.1 De kwaliteit van de toetsing van een cursus

Figuur 2: kwaliteitszorgcyclus VU Handboek Onderwijskwaliteit: de cursus

Op cursusniveau vormt de cursuscoördinator de spil bij de toetsing. Hij/zij heeft echter ook te maken met de opleidingsdirecteur, de opleidingscoördinator (zie 6.2) en het onderwijsbureau bij de ontwikkeling en uitvoering. De examencommissie heeft een controlerende functie ten aanzien van zowel de kwaliteit van de toets als de afname en verwerking (zie eveneens 6.2).

6.1.1 De cursuscoördinator en examinerator

Plan: Een cursuscoördinator heeft de verantwoordelijkheid van examinerator. Hij/zij heeft –samen met zijn/haar collega’s in de cursus- **heldere leerdoelen geformuleerd en de toetsvormen** sluiten daarop aan. De toetsen van een cursus staan in de studiegids. Als een cursuscoördinator wil afwijken van de in de studiegids gepubliceerde toetsvorm, moet hij/zij dit ook afstemmen met de opleidingsdirecteur.

De cursuscoördinator maakt een **toetsoverzicht** van de cursus. Het toetsoverzicht geeft informatie over de toetsvormen, hoe de leerdoelen van de cursus samenhangen met de eindtermen van de opleiding en wat het gewicht is van de verschillende toetsen. Met een

toetsoverzicht kan ook enigszins een inschatting worden gemaakt van de docenttijd die nodig is. Docenttijd en belang van de toets moeten in balans zijn! Ook geeft de cursuscoördinator [algemene toetsinformatie](#): bijvoorbeeld de feedback die studenten krijgen en wat de follow up daarvan is in het onderwijs. Bij de feedbackfunctie hoort ook informatie over een proeftoets. Tot slot geeft de cursuscoördinator informatie over de herkansingen. Een voorbeeld van een toetsinformatie voor een cursus staat in Bijlage 2.

Voor een schriftelijk tentamen maakt de cursuscoördinator een [toetsmatrijs](#). Een toetsmatrijs is een tabel met in de eerste kolom de leerdoelen of de onderwerpen van de cursus en in de kolommen daarachter de verschillende cognitieve niveaus van de vragen (kennis, begrip, toepassing, analyse, evaluatie)¹⁵. De toetsmatrijs is een instrument om de validiteit van de toets te borgen. Als de inhoud van een cursus een volgend jaar min of meer hetzelfde blijft, blijft de toetsmatrijs ook gelijk. Zo blijven de toetsen vergelijkbaar en houdt het diploma dezelfde waarde. Een toetsmatrijs is een handig middel om het schrijven van vragen over docenten te verdelen. In Bijlage 3 staan voorbeelden van toetsmatrijzen.

'Do' is het echte schrijfwerk; het [schrijven van goede toetsvragen](#) die nauwgezet de onderwerpen en niveaus in de toetsmatrix volgen. Idealiter zijn er meerdere auteurs voor vragen zodat een tentamen niet een idiosyncratisch product van een cursuscoördinator is. Wetenschappelijke artikelen profiteren van samenwerkende auteurs, en dat is bij toetsen niet veel anders. Ook schrijft de cursuscoördinator samen met docenten de beoordelingsvoorschriften: een [antwoordmodel](#) bij open vragen inclusief puntenverdeling, [beoordelingscriteria](#) en idealiter [rubrics](#). 'Do' is ook 'think': hoe gaan de studenten [de rubrics in het onderwijs](#) gebruiken?

Een aantal opleidingen heeft een internationale track of is zelfs geheel internationaal. Sommige cursussen in deze opleidingen worden ook gevolgd door studenten die een Nederlandstalige opleiding volgen. Voor docenten en studenten is het belangrijk dat helder is in [welke taal](#) toetsvragen en opdrachten gesteld en beantwoord moeten worden. Uitgangspunt is dat de toetstaal zo veel mogelijk aansluit bij de doelen van de opleiding, de achtergrond van de student en de gebruikte literatuur. Voor opleidingen met studieonderdelen die deels in het Nederlands en deels in het Engels worden gedoceerd, vermeldt het toetsplan van de opleiding duidelijk wat de regels zijn voor het gebruik van Nederlands of Engels in toetsing. De regels hiervoor staan in de [Regels en Richtlijnen](#) van de Examencommissie. Indien taalvaardigheid in één van de talen een expliciet leerdoel is van het studieonderdeel, kan van de tekst in de Regels en Richtlijnen worden afgeweken. Dat staat dan duidelijk in de studiegids.

Er zijn inmiddels al behoorlijk wat programma's en programmaonderdelen waar verschillende FSW-afdelingen samenwerken. Deze samenwerking noopt tot [faculteitsbrede](#) regelgeving. Een belangrijke regel met betrekking tot toetsing is de [cesuur- en cijferbepaling](#). De cesuur is de score die een student minimaal moet behalen voor een voldoende op een toets, de zak/slaaggrens. Aan de hand van de cesuur kunnen de scores die de studenten op de toets hebben behaald, worden omgezet in cijfers. Voor de [cesuurbepaling bij toetsen die bestaan uit gesloten vragen, open vragen](#) of een combinatie van gesloten en open vragen is het uitgangspunt een absolute cesuur, aangevuld met een relatieve correctie. In Bijlage 4 staat een stappenplan voor de bepaling van de cesuur en de vaststelling van de cijfers.

Bij [opdrachten, take home assignments en theses](#) staan in de cursushandleiding de beschrijving van de opdracht en de beoordelingscriteria zodat studenten weten waarop ze

15. Ook in Testvision kunnen de cognitieve niveaus aan de vragen getagged worden zodat vragen goed te categoriseren zijn voor hergebruik.

worden beoordeeld. FSW streeft ernaar de beoordelingscriteria te omschrijven in zogenoemde [rubrics](#) die informatie geven hoe het product eruit moet zien om een bepaald cijfer te krijgen. Het draagt bij aan de transparantie van de toetsing en de betrouwbaarheid van de beoordeling. Daarnaast kan de student zijn eigen ontwikkeling volgen aan de hand van de rubric. Op het beoordelingsformulier staat hoe het cijfer tot stand komt en hoe zwaar de onderdelen meetellen voor het eindcijfer. Het cijfer is het gemiddelde van de beoordelingscriteria met inachtneming van het gewicht van de criteria. Wat voor deelttoetsen geldt, geldt ook hier: geen enkel individueel beoordelingscriterium hoeft voldoende te zijn: er is [compensatie tussen criteria](#) mogelijk. De motivatie daarvoor is dat één toets (zoals een take home assignment of een thesis) niet uit meerdere toetsen met een zak/slaaggrens zou moeten bestaan. Als een docent een minimumeis aan een beoordelingscriterium wil stellen, dan volstaat in de regel de minimumeis van een 4,5¹⁶.

Transparantie dragen de FSW-opleidingen hoog in het vaandel: de cursuscoördinator beschrijft alle informatie en latere aanpassingen daarin in een studentvriendelijke vorm in de [cursushandleiding](#) en/of op Canvas. Ook de toets zelf bevat een heldere instructie. Zie voor een voorbeeld Bijlage 5.

En dan zijn er veel [praktische zaken](#) die een cursuscoördinator moet regelen: aanleveren van het tentamen bij het onderwijsbureau, schrapbladen en potloden regelen enz. enz. Up-to-date informatie is te vinden op de volgende [VUnet pagina](#). De examinerator stuurt het tentamen ongeveer een week voor het tentamen naar het onderwijsbureau zodat er nog tijd is om fouten te herstellen en de tentamenvoorzieningen voor bijzondere afnames in orde te maken.

Check: Vanzelfsprekend is bij toetsing de checkfase belangrijk: er wordt dan ook veel gecheckt. Immers, als een opleiding fouten maakt, heeft dit nog al eens verstrekkende en publicitaire gevolgen. Voor afname van de toets is er de [peer review](#): docenten kijken kritisch naar elkaar vragen inclusief het antwoordmodel, dan wel de beoordelingscriteria of rubrics. Dat doen zij niet à l'improviste: ze pakken het toetsoverzicht, de leerdoelen of de toetsmatrijs erbij om het niveau van de opdrachten of vragen te beoordelen.

Bij afname is het [fraudebeleid](#) geldig dat in de bijlage van de Regels en Richtlijnen van de examencommissie staat.

Na afname en correctie van open vragen of opdrachten controleert de cursuscoördinator of de [tentamenanalyse](#) inzicht geeft in de betrouwbaarheid en de kwaliteit van een schriftelijke toets: welke vragen bleken te lastig of vertonen weinig samenhang met de overige vragen? Leidt dat tot aanpassingen van het antwoordmodel? Bij tentamens die uit meerkeuzevragen bestaan en bij tentamens die worden afgenomen in TestVision krijgt de cursuscoördinator altijd een toetsanalyse. Voor tentamens met open vragen die niet via TestVision worden afgenomen bestaan (Excel) formats waarin docenten de resultaten registreren zodat een analyse gedraaid kan worden. De VU Tentamenservice kan helpen bij het interpreteren van de uitslag. Ook bij open vragen is het streven om een tentamenanalyse te maken. In het cursusdossier geeft de examinerator aan of een toetsanalyse is uitgevoerd en wat hij/zij met de uitkomsten van deze analyse heeft gedaan.

Naast de kwaliteitsindices zoals p-waarden, rir-waarden en Cronbach's alpha is het [slagingspercentage](#) een andere indicator om de kwaliteit van een toets te bepalen. De

16. Dit is een willekeurig cijfer. Voor de transparantie naar studenten is het goed dat er faculteitsbreed beleid is.

cursuscoördinator bekijkt de slagingspercentages van zijn/haar cursus en koppelt deze aan de evaluatieresultaten. Een erg laag slagingspercentage (lager dan 50%) is een signaal voor de cursuscoördinator nog eens extra goed naar de tentamenanalyse te kijken. Als hij besluit de cesuur aan te passen, dan overlegt hij met de opleidingsdirecteur.

De cursuscoördinator maakt een [cursusdossier](#) met daarin de toets, het antwoordmodel, de beoordelingsvoorschriften, de resultaten van de toets en de eigen evaluatie met gebruikmaking van de studentenevaluatie. Met de docenten uit de cursus evalueert hij de toets en het verloop van de cursus, de toetsen en de slagingspercentages. In Bijlage 6 staan de onderdelen van onderwerpen van het cursusdossier. De cursusdossiers vormen ook de basis voor externe verantwoording van de borging van de kwaliteit van de toetsen bij midterms en visitaties.

Act (& adjust): De evaluatie, de gesprekken met collega's en met studenten kunnen tot verbeterplannen leiden. De [verbeterplannen](#) neemt de cursuscoördinator op in het cursusdossier. Het is verstandig om de verbeteringen te communiceren aan de studenten die het volgend jaar de cursus doen. Als de cursus verandert, vergeet dan niet zo nodig de toetsmatrijs aan te passen! Ingrijpende veranderingen bespreekt de cursuscoördinator met de opleidingsdirecteur. Deze heeft immers overzicht over de opleiding en is verantwoordelijk voor de opleiding.

6.1.2 Ondersteuning door FCO, IT, SOZ en het onderwijsbureau

Plan & Do: Verschillende actoren ondersteunen de afname van papieren en digitale toetsen. Welke actor in actie komt, hangt af van of een tentamen in een gemeenschappelijke of een niet-gemeenschappelijke tentamenzaal plaatsvindt. Voor beide soorten zalen geldt de VU-brede regeling afname tentamens, zoals opgenomen in een bijlage bij de Regels en Richtlijnen van de Examencommissie.

De ondersteuning van de tentamenafname in de gemeenschappelijke tentamenzalen gebeurt door de Facilitaire Campus Organisatie (tentamensurveillance, vervoer tentamens naar en van een externe locatie), InformatieTechnologie (klaarzetten digitale toetsen op en technische ondersteuning ter plekke van de tentamencomputers) en Student- en OnderwijsZaken (tentamenroostering, digitale voorzieningen waaronder kandidatenlijst en cijferregistratie, procesverbeteringen). Het onderwijsbureau fungeert als aanspreek- en schakelpunt tentamens voor deze diensten. Het informeert docenten elke periode over wat er van hen verwacht wordt bij de afname van een toets, afhankelijk van de tentamenlocatie zoals op de [flowchart](#) is aangegeven

Voor de niet-gemeenschappelijke tentamenzalen regelt het onderwijsbureau de tentamensurveillance. In het geval van digitale toetsen zet het onderwijsbureau een 'lege' toets klaar voor de docent. In het geval van een papieren toets zorgt (het afdelingssecretariaat van) de docent de toets voor vermenigvuldiging. Het onderwijsbureau verzorgt verder de bijzondere tentamenvoorzieningen (de niet-gemeenschappelijke tentamenzalen) voor studenten met een functiebeperking en voor studenten met samenvallende tentamens als gevolg van een dubbele studie. Om deze processen goed te laten verlopen is het van belang dat de examinerator de toetsen **minimaal twee weken** voor afname naar het onderwijsbureau stuurt dan wel in TestVision zet.

Check: Bij ieder tentamen is een proces-verbaal beschikbaar. Bij incidenten vult de cursuscoördinator dit in en dient het in bij het onderwijsbureau.

Act (& adjust): Incidenten tijdens de tentamenperiodes worden bijgehouden en opgevolgd. Bij klachten over surveillanten neemt het onderwijsbureau direct contact op met het uitzendbureau/FCO afhankelijk van de inhurende partij. Per periode vindt er een evaluatie plaats met het uitzendbureau en op halfjaarlijkse basis met de contractmanager van de VU.

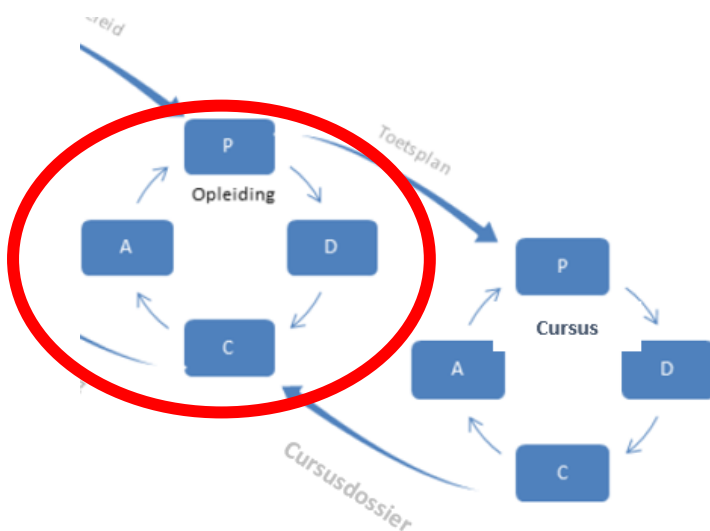
6.1.3 De examencommissie

Check: de examencommissie ontvangt de ingevulde cursusedossiers en voorziet de opleiding van eventueel advies. De examencommissie wordt ook betrokken bij eventuele klachten van studenten. Zij gaat na wat er is gebeurd en of de toetsing goed is uitgevoerd.

6.1.4 De opleidingscommissie

Check: De opleidingscommissie kijkt naar de studentenevaluatie, inclusief die van de toets en geeft de cursuscoördinator en/of de opleidingsdirecteur feedback over het verloop van de cursus, de toetsing, de voorbereiding op de toetsing en de communicatie over de toetsing.

6.2 De kwaliteit van de toetsing van een opleiding

Figuur 3: kwaliteitszorgcyclus VU Handboek Onderwijskwaliteit: de opleiding

De eerstverantwoordelijke voor de toetsing van de opleiding is de opleidingsdirecteur. Hij/zij zorgt ervoor dat de toetsing in de pas blijft met de eindtermen, zorgt voor een gevarieerd palet aan toetsvormen en stelt ambities met betrekking tot toetsing. Daarvoor werkt hij/zij intensief samen met de opleidingscoördinator die informatie verzamelt over en dus goed zicht heeft op de uitvoering van de toetsing.

6.2.1 De opleidingsdirecteur en de opleidingscoördinator

Plan: Startpunt is het **toetsplan** waarin de opleidingsdirecteur samen met de opleidingscoördinator de toetsing van de opleiding beschrijft (zie paragraaf 4.4.3). Het toetsplan geeft een overzicht hoe de eindtermen gedurende de opleiding getoetst worden in de verschillende cursussen. Het facultair toetsbeleid geeft de kaders en daarmee input aan het toetsplan. Het toetsplan is daarmee een belangrijk instrument voor de opleidingsdirecteur om de lijn in vaardigheden zoals schrijven, presenteren enz. expliciet te maken en per cursus het gewenste niveau van de vaardigheden te omschrijven. Ook geeft het overzicht over groepstoetsen en individuele

toetsen. Dit is nodig om te kunnen garanderen dat iedere individuele student voldoet aan de eindtermen van de opleiding. Jaarlijks past de opleidingsdirecteur het toetsplan aan.

Over [aanpassingen aan het toetsplan](#) besluit de opleidingsdirecteur onder andere door naar de cursusdossiers te kijken: zijn docenten van plan om grote wijzigingen door te voeren. Uitvoeringsproblemen bij de toetsing zijn dikwijls bij de opleidingscoördinator bekend en hij/zij geeft dan ook input voor voorstellen voor verbeteringen. Als er geen curriculumwijzigingen zijn dan zullen er geen tot kleine veranderingen zijn aan het toetsplan. In het toetsplan staan ook kort de toetsvisie en de vernieuwingsdoelstellingen voor de toetsing van de opleiding. Zie Bijlage 8 voor een onderwerpenlijstje voor het toetsplan.

Het toetsplan en vernieuwingsvoorstellen voor de toetsing [bespreekt de opleidingsdirecteur met docenten](#) van de opleiding in september of oktober wanneer de inhoud van het opleidingsjaarverslag en de verbeteringen aan de opleiding met het docententeam worden besproken. Dit is het moment waarop overzicht moet zijn over de toetsing en waarop de opleidingsdirecteur de toetsambities van de opleiding expliciteert: de opleiding streeft naar uitdagende toetsing, maar het curriculum moet studeerbaar zijn (geen concurrerende toetsen in dezelfde week) en betaalbaar blijven (spreiding van docentintensieve beoordelingsvormen). In november of december bespreekt de opleidingsdirecteur deze plannen in het [bestuurlijk overleg met decaan, portefeuillehouder onderwijs en onderwijsdirecteur](#) voorafgegaan door besprekingen met de [examencommissie](#) en met de [opleidingscommissie](#) in oktober of november. In december stelt het faculteitsbestuur het vernieuwde onderwijsprogramma inclusief de toetsing vast.

Do: Naar aanleiding van het toetsplan bespreekt de opleidingsdirecteur de [beoordelingscriteria](#) voor de vaardigheden met de docenten. Er moet immers een lijn in de beoordelingen van vaardigheden zijn. In de *Do*-fase stemt vooral de opleidingscoördinator veel af: het schrijven van beoordelingscriteria, het uittesten en het redigeren ervan. In het toetsplan is te zien dat sommige eindtermen met verschillende toetsvormen kunnen worden getoetst en dit vereist afstemming met de docenten. Maar vooral zorgt de opleidingsdirecteur ervoor dat toetsing [een levendig gespreksonderwerp](#) binnen de opleiding blijft en dat studenten veel en op tijd feedback krijgen. Het resultaat van de afstemming is dat de opleidingsdirecteur ervoor kan zorgen dat regelingen rondom de toetsing en de beschrijving van de toetsing van de cursussen in het toetsplan van de opleiding terecht komt.

Naast afstemming zorgt de opleidingscoördinator ervoor dat het onderwijsbureau in staat is om toetsen en beoordelingsformulieren te archiveren. De opleidingsdirecteur is hiervoor eindverantwoordelijk. Als een visitatiecommissie langs komt, moeten alle toetsen en beoordelingen snel aangeleverd kunnen worden.

Check: De [cursusdossiers](#) zijn een belangrijke bron van informatie voor de opleidingsdirecteur en de opleidingscoördinator. In het onderdeel toetsing staat hoe er is getoetst in een cursus, wat de resultaten waren en hoe de toets is geëvalueerd. Daarnaast verzamelt de opleidingsdirecteur [informatie van andere docenten, studenten en examencommissie](#) om verbeterpunten op te sporen en om het toetsprogramma innovatief te maken. [Toetsindices en slagingspercentages](#) zijn daarbij informatief. Bij hoge (hoger dan 90%) en lage slagingspercentages (lager dan 50%) zal in eerste instantie de opleidingscoördinator nagaan waar dit door komt. De slagingspercentages van cursussen in de academische kern en SS4S-cursussen worden een keer per drie jaar uitgesplitst naar de verschillende FSW-opleidingen of vaker als daar aanleiding toe is. Dit wordt door het onderwijsbureau gedaan.

Om te kunnen reflecteren op de slagingspercentages heeft de opleidingsdirecteur ook informatie nodig over hoe **de cesuur** bij een cursus is bepaald. De opleidingscoördinator verzamelt deze informatie. FSW wil graag naar een faculteitsbrede regeling voor de cesuurbepaling. Er is geen inhoudelijke reden om bij cursussen binnen een opleiding te variëren in de manier waarop de cesuur wordt bepaald. Een eensluitende regeling is bovendien transparant naar studenten. Daarnaast is ondersteuning bij het bepalen van de cesuur beter te organiseren. Voor toetsen met gesloten vragen en/of open vragen is het uitgangspunt een absolute cesuur, aangevuld met een relatieve correctie (zie Bijlage 4). Een relatieve cesuur is afhankelijk hoe een cohort gepresteerd heeft en de prestaties van relatief kleinere cohorten zoals die bij FSW-opleidingen kunnen fluctueren over de jaren. Hierdoor zou steeds een andere meetlat worden gehanteerd en dat is ongewenst.

De opleidingsdirecteur en opleidingscoördinator schrijven jaarlijks een opleidingsjaarverslag waarin zij ook op de toetsing reflecteren. De cursusdossiers kunnen hier input voor geven. In september/oktober bespreken de opleidingsdirecteur en -coördinator een conceptversie van het **opleidingsjaarverslag** met de docenten van de opleiding om *good practices* uit te wisselen en verbetervoorstellen te formuleren. De opleiding kan advies inwinnen bij de examencommissie en de opleidingscommissie.

Eens in de drie jaar vindt óf een **midterm review** (MTR) of een **visitatie** plaats. De commissies bekijken het toetsplan en een aantal toetsen van de opleiding en geven daar feedback op.

Act (& Adjust): Als de opleidingsdirecteur naar aanleiding van de 'check' fase wensen voor veranderingen heeft, dan past hij dit aan in het **toetsplan**. Hij **bespreekt deze aanpassingen met de docenten van de opleiding** in september als het opleidingsjaarverslag in het docententeam wordt besproken, met de opleidingscommissie en met de examencommissie in het jaarlijkse gesprek. De aanpassingen kunnen leiden tot wijzigingen van het onderwijsprogramma. De opleidingsdirecteur zorgt ervoor dat docenten hun toetsen aanpassen en eventueel scholing krijgen.

6.2.2 De opleidingscommissie

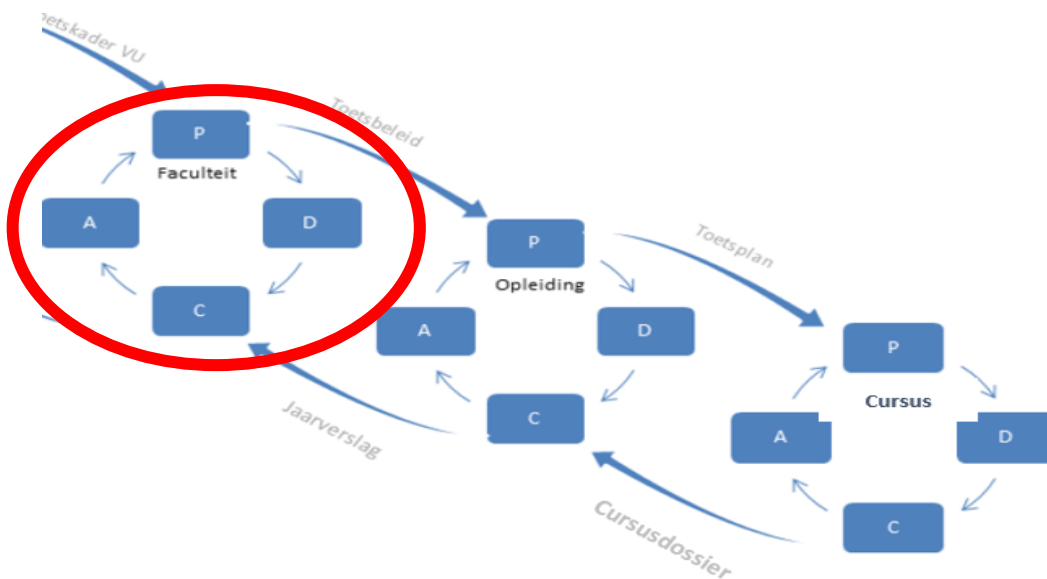
Check: Als gremium voor kwaliteitszorg kijkt de opleidingscommissie naar het onderwijs als geheel. Juist omdat FSW toetsing als belangrijk feedbackinstrument ziet en daardoor een onderwijsinstrument bij uitstek is het verstandig als de opleidingscommissie kijkt naar de toetsvariatie in een opleiding, of de toetsen uitdagend zijn en passen bij de leerdoelen, eindtermen en didactiek van het onderwijs. Daarnaast bepaalt de toetsing de studeerbaarheid van een onderwijsprogramma. Spreiding en omvang van de opdrachten zijn daarom aandachtspunten van opleidingscommissies. Ook nu is het 'goede gesprek' weer een belangrijke motor voor (plezier in) het verbeteren van de toetsing. Daartoe schuift de opleidingsdirecteur af en toe aan bij de vergaderingen van de opleidingscommissie.

6.2.3 De examencommissie

Check: De examencommissie is borger van de kwaliteit van de toetsing en is daarom vooral actief in de checkfase van de PDCA-cyclus. Zij beoordeelt de **cursusdossiers** met als aandachtspunt: gebruiken de opleidingsdirecteur en de cursuscoördinatoren de evaluaties van de toetsen daadwerkelijk om tot verbetering te komen? Ook beoordeelt de examencommissie jaarlijks **het toetsplan** op of de opleiding met het programma van toetsen studenten in staat stelt de eindtermen van de opleiding te halen. Daarnaast ziet de examencommissie erop toe dat de procedures en regelingen in de **OER en de Regels en Richtlijnen worden nageleefd, zover het de toetsing betreft**. De examencommissie bekijkt alle proces-verbalen van afnames op eventueel te nemen acties.

Haar bevindingen legt de examencommissie vast in een notitie en bespreekt deze met de opleidingsdirecteur en -coördinator in jaarlijkse gesprekken (begin oktober) en eventueel met de cursuscoördinator. Vanzelfsprekend is daar de subcommissie van de betreffende opleiding bij aanwezig. De subcommissie bekijkt eens in de twee jaar een aantal tentamens en eindwerken van de opleiding, de zogenaamde steekproeven. Daarnaast kan de kerncommissie de subcommissie betrekken bij onderzoek naar de kwaliteit van toetsen waarover klachten zijn binnengekomen of met tegenvallende evaluaties. De resultaten van deze steekproeven kunnen opleidingsdirecteur te voeden met ideeën voor verbetering. Een aangepast toetsplan stuurt de opleidingsdirecteur naar de examencommissie.

6.3 De kwaliteit van de toetsing van FSW

Figuur 4: kwaliteitszorgcyclus VU Handboek Onderwijskwaliteit: de faculteit

De kwaliteit van toetsing wordt op facultair niveau op verschillende manieren vastgelegd en besproken. Dit gebeurt via beleidsdocumenten en terugkerende overleggen.

6.3.1 Het faculteitsbestuur

Plan: Het faculteitsbestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van het **facultair toetsbeleid**, dat is afgeleid van het VU-toetskader. Het resultaat daarvan is dit document! Dit facultaire toetsbeleid helpt opleidingen bij het maken van het toetsplan. Het besteedt aandacht aan de taken en verantwoordelijkheden op het niveau van toetsbeleid, toetsbekwaamheid en toetsorganisatie (hoofdstuk 2 en hoofdstuk 5). Bij visitaties en midtermreviews wordt het facultaire toetsbeleid overgelegd en kijkt de visiterende commissie hoe dit wordt uitgevoerd binnen de opleiding. Naar aanleiding van deze check kunnen adviezen ter verbetering worden gegeven.

Het faculteitsbestuur stelt jaarlijks **de OER'en** vast met daarin de onderwijsprogramma's, de eindtermen van de opleiding en de toetsing.

Do: De faculteit ondersteunt opleidingen en docenten bij de ontwikkeling en uitvoering van toetsing. Daartoe organiseert zij **scholing** via LEARN Academy, maar ook via het Zomerfestival en workshops op de afdelingen. Ook zorgt zij dat toetsing op de Onderwijsagenda staat en dat daar **financiële middelen** voor beschikbaar zijn. De faculteit bemiddelt actief om

docenten met soortgelijke vernieuwingswensen met elkaar in contact te brengen. Daarnaast staat toetsing op de agenda van het [opleidingsdirecteurenoverleg](#) en het [opleidingscoördinatorenoverleg](#).

Check: Het faculteitsbestuur ontvangt jaarlijks de opleidingsjaarverslagen van de opleidingsdirecteuren. In dit opleidingsjaarverslag beschrijft de opleiding onder andere vernieuwingsplannen voor de toetsing. Deze input gebruiken de portefeuillehouder onderwijs en de onderwijsdirecteur voor het schrijven van het [facultair jaarverslag](#).

Act (& Adjust): Decaan, portefeuillehouder onderwijs en onderwijsdirecteur [bespreken het opleidingsjaarverslag](#) met de opleidingsdirecteur en -coördinator. Ook is er met ingang van het academisch jaar 2019-2020 een halfjaarlijks gesprek met hetzelfde gezelschap maar zonder decaan om te onderzoeken wat de opleiding nodig heeft om haar doelen te bereiken, ook die met betrekking tot toetsing.

Daarnaast heeft het faculteitsbestuur twee keer per jaar een overleg met de [examencommissie](#) over de toetsing binnen de faculteit, hoe het huidige beleid werkt en waar aanscherping nodig is. De examencommissie rapporteert haar bevindingen in het onderzoek naar de toetsing in de opleidingen (aan de hand van de cursusdossiers en de toetsplannen) in geaggregeerde vorm aan het faculteitsbestuur in een jaarverslag.

Op basis van de adviezen van visitatiecommissies, ervaringen van de examencommissies, input uit de opleidingen en externe redenen, zoals aanpassing van het VU toetskader, besluit het faculteitsbestuur hoe en wanneer het [facultair toetsbeleid aan te passen](#). De voorgenomen aanpassingen worden besproken met de examencommissie, de opleidingsdirecteuren en de opleidingscoördinatoren.

Bijlagen

Bijlage 1: Toetsvormen op verschillende cognitieve niveaus

	Onthouden <i>benoemen, definiëren, beschrijven</i> Begrijpen <i>uitleggen, samenvatten, vergelijken</i>	Toepassen <i>Informatie in een andere context gebruiken</i>	Analyseren <i>Informatie ontleden om relaties te onderzoeken, voorspellen</i>	Evalueren <i>Oordeel geven over besluit enz.</i> Creëren <i>Ideeën, producten enz. genereren</i>
Meerkeuzevraag <i>Kiezen van het correcte antwoord uit verschillende mogelijkheden</i>	•	•		
Invulvraag <i>Het ontbrekende woord invullen</i>	•	•		
Korte-antwoordvraag <i>Antwoord op een vraag met een citaat, enkele woorden, getal, tekening of formule</i>	•	•		
Essay <i>Een uitgebreid antwoord op een vraag (bijv. vergelijking) met een samenhangende tekst</i>	•	•	•	•
Take home opdracht <i>Een opdracht in de vorm van een casus, dilemma of vraagstuk die 8-40 uur en diverse bronnen vergt</i>		•	•	•
Presentatie <i>Overbrengen van ideeën en visie over een onderwerp</i>	•	•	•	•
Samenvatting vanuit een opdracht/perspectief <i>Beschrijven van hoofdpunten van bijv een artikel vanuit een specifieke invalshoek</i>	•			•
Poster <i>(Onderzoeks)resultaten comprimeren en visualiseren tot de kern</i>	•	•	•	•
Casusopdracht <i>A.d.h.v. een authentieke casus een ontstane situatie oplossen of beoordelen</i>		•	•	•
Project <i>Vraag/opdracht uit de praktijk beantwoorden / oplossen</i>		•	•	•
Reflectieopdracht <i>Kritisch kijken naar het eigen handelen in een studie-of praktijksituatie</i>				•
Adviesnota <i>Een papieren opdracht of in opdracht van een stakeholder</i>				•
Blog/vlog <i>Onderzoeksbevindingen naar een groter publiek kunnen beschrijven op een aansprekende manier</i>		•		•
Event /tentoonstelling <i>Inzichten van onderzoek kunnen vertalen in een toegankelijk medium voor de populatie</i>				•

Tabel 1: Toetsvormen passend bij de verschillende cognitieve niveaus van Bloom (dat wil zeggen: onthouden, begrijpen, toepassen, analyseren, evalueren en creëren), aangepast op de toetsambities van de Faculteit Sociale wetenschappen

Bijlage 2: Voorbeeld van een toetsoverzicht van een cursus

Assessment	Grading	Weight	Date/Deadline
1. Midterm exam (five open ended questions)	1-10	20%	Week 5
2. Individual theory paper or poster (presentation) + extended abstract	1-10	75%	Week 8
3. Research log and reflection assignment	1-10	5%	Week 8

Note that the weight of the three tests differ, implying that a high grade for one test can be compensated by a high grade for another test depending on its weight.

1. The *midterm exam* consists of five open ended questions in week 5 that test your understanding of the prevalent theories at hand, and that potentially also examine your understanding of how these theories link to the concept of societal resilience, your ability to compare and evaluate theories from a given perspective, and to discuss the contribution of theories from different disciplines to societal challenges, societal resilience, and threats to societal resilience. The grade for this diagnostic test is 20% of the final grade. The assignment mainly assesses learning goal 1, 5, and 9.

2. *Final assignment (Research question proposal)*. You can choose between two different types of final assignments. If you have chosen option 1 in one of the other P4-courses, then you need to go with option 2 in the present course, and *vice versa*. This assignment assesses the learning outcomes 1 to 7. The grade of this assignment is 75% of the final grade.

- Option 1: Writing a theoretical paper. You write a theoretical paper which includes a theoretical framework and a research question. It comprises information about why this RQ is important and socially and scientifically relevant. It will require the visualization of structural or causal models and potential hypotheses that substantiate the RQ. The theoretical paper is no longer than eight pages (4.500 words). See Appendix B for a description of the assignment and the rubric that will be used to assess the paper.
- Option 2: Designing and presenting a poster (including extended abstract). This option incites to use your creativity in designing a research poster. The poster informs about the research question, its social and scientific relevance, and which theoretical concepts are important. It will require the visualization of structural or causal models and potential hypotheses that substantiate the RQ. The poster is supported by an extended abstract. The extended abstract contains references and comparisons to related work and elaborates on the theoretical concepts underlying the research question. The extended abstract is no longer than four pages. See Appendix C for a description of the poster and the accompanying rubric.

Note that the assignments are individual work. However, during the course there is ample opportunity to get feedback on your work, to consult experts to discuss your research question and to work together as you would do in a research group. Nevertheless, the final product reflects your own work, and presents a unique topic and research question.

The grade for the theoretical paper or the poster and extended abstract will consist of both a peer review grade (10%) and a course coordinator grade (90%). The peer-review grade will be established by assigning two students to review and grade your research proposal or the concept poster and extended abstract – the average grade will represent the peer-review grade. The course coordinator also reviews the research proposal or poster and may ask the student reviewers to clarify their

assessment if he or she doesn't agree. You need to upload your final assignment on Canvas at least two days before session 15. If you go for a poster as final assignment, you will also present your poster in session 15.

3. Research log and reflection assignment. Throughout the course, you also keep track of your learning process in a research log. In the reflection assignment, you describe your learning trajectory: what you learned in relation to the theme, chosen research questions, theories, the pair-work, and your individual role within the group/pairs and contribution to the research process. This is an individual assignment. The grade for this assignment is 5% of the final grade. This assignment contributes to learning objectives 2 and 8.

Resits

1. The resit for the midterm exam (five open end questions) is scheduled in the resit week in P5.
2. In case of a resit of the final assignment, there will not be peer review, and only the course coordinator will grade the paper or poster + abstract (100% of final grade). The resit is also an individual product. It will be an improved version of the first paper or poster + abstract (without a presentation). You have to hand in the improved paper or poster with the accompanying extended abstract in the resit week in P5.
3. The resit for the reflection assignment is an improved version based on feedback of the course coordinator and should also be handed in the resit week of P5.

Assessment matrix

Learning outcomes	Related with exit qualification:	Assessments
1. Know and be able to evaluate theories from communication science, psychology, political science, and sociology on democratic functioning and polarization, with an emphasis on mass and computer-mediated communication.	KU1, KU2	1, 2, 3
2. Have attained the skills to describe research questions that are embedded in and emanate from relevant theories on polarization, particularly in the domain of mass communication, so that they are an appropriate starting point for a research proposal.	KU2, AKU 6, JF9	2
3. Be able to describe the societal relevance of a research question, also by using empirical analysis of data.	AKU7, JF9	2
4. Have enhanced your basic skills to apply computational research techniques and qualitative and quantitative methods which are used to collect, edit and analyse large or unstructured data sets.	KU4, AKU7	1,2
5. Be able to reflect critically on polarization research conducted in the ISR and to identify strengths and weaknesses of both quantitative and qualitative research methods.	KU4, AKU7	2, 3
6. Have improved your skills to conduct a literature search by using feasible and relevant search terms, evaluate the quality of your research question and theories, and add proper references.	JF10, JF11	2, 3
7. Be able to present the scientific and societal relevance of a research question and relevant theories on polarization in a clear manner so that they are understandable for stakeholders outside university.	C12	1, 2
8. Be able to value the disciplinary and intercultural input of other group members about your research questions and underlying assumptions of these questions and to benefit from them to enrich your research questions and add original perspectives.	LS14, LS15	1, 2, 3
9. Be able to interpret and position polarization in the context of societal resilience research.	KU1, KU2	1, 2, 3

Bijlage 3: Voorbeelden van toetsmatrizen

Hieronder volgen twee voorbeelden¹⁷ van een toetsmatrizen. In linker kolom staan de leerdoelen of de onderwerpen of thema's. Beide vormen zijn goed bruikbaar. De examinerator kan zijn eigen keuze volgen.

Leerdoel*	Niveau vragen				Gewicht
	Kennis	Begrip	Toepassing	Analyse	
Leerdoel 1/ Onderwerp 1	vraagnummers/ aantal vragen/ gesloten/open				%
Leerdoel 2/ Onderwerp 2		vraagnummers/ aantal vragen/ gesloten/open			%
Leerdoel 3/ Onderwerp 3			vraagnummers/ aantal vragen/ gesloten/open		%
Leerdoel 4/ Onderwerp 4				vraagnummers/ aantal vragen/ gesloten/open	%
Totaal	%	%	%	%	100%

Tabel 2: Voorbeeld van een toetsmatrizen

Een ander format voor een toetsmatrizen:

	Schriftelijk tentamen				Overige Toetsvormen		
	Soort vraag	Kennis	Inzicht	Toepassen	Totaal	Opdracht	Presentatie
Leerdoel 1	Open						
	MC						
Leerdoel 2	Open						
	MC						
Leerdoel 3	Open						
	MC						
Leerdoel 4	Open						
	MC						
	Totaal						

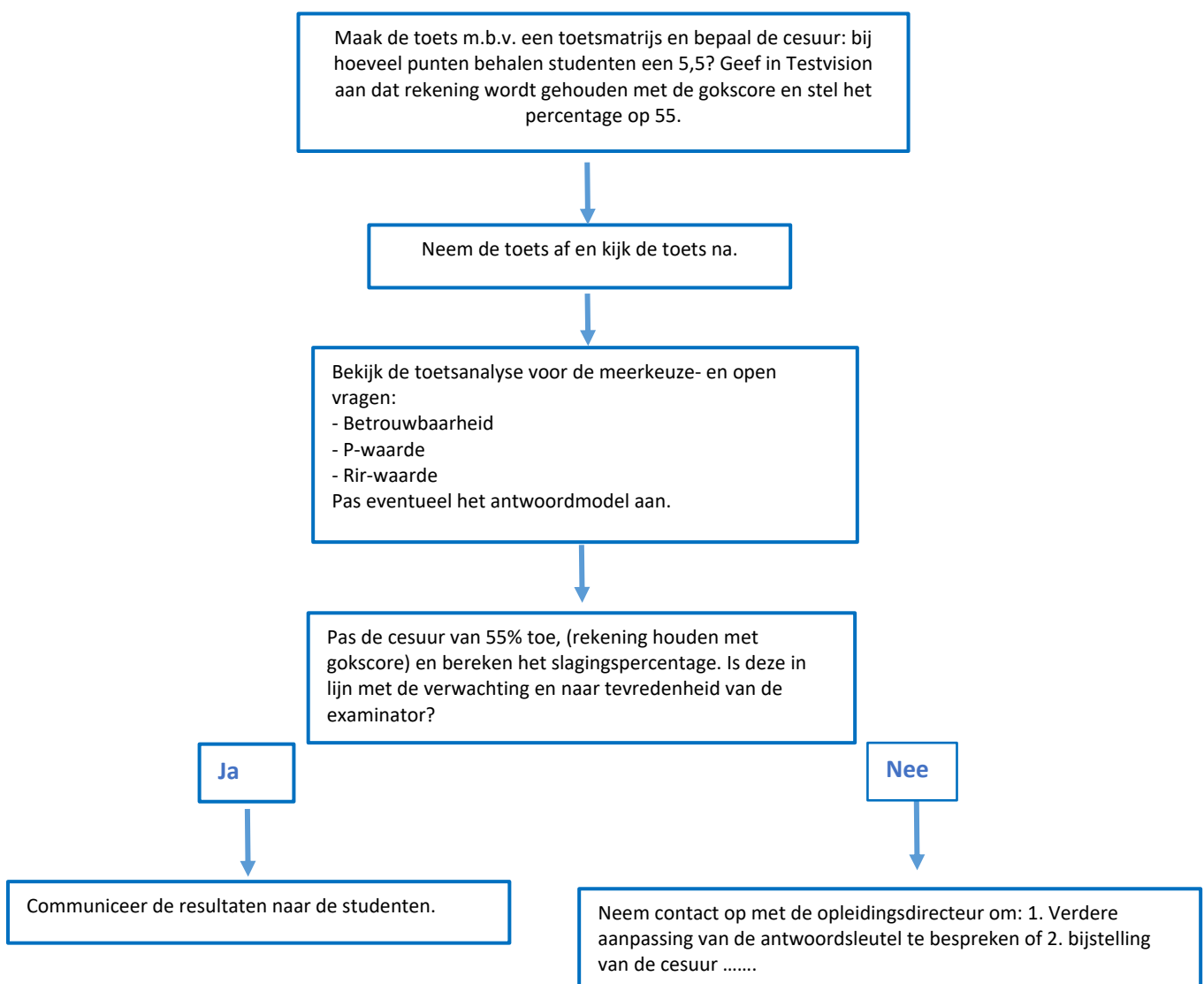
Tabel 3: Voorbeeld van een toetsmatrizen

17. Vrije Universiteit (2018). Handboek Onderwijskwaliteit Hoofdstuk VU Toetskader.

Bijlage 4: Bepaling van de cesuur en de cijfers

De cesuur

De cesuur bij alle tentamens ligt op 55%. Bij meerkeuzevragen wordt daarbij gecorrigeerd voor de gokkans¹⁸. De resulterende score komt overeen met het cijfer 5,5. De grens tussen voldoende en onvoldoende is hiermee bepaald. Het is mogelijk om van deze methoden af te wijken als hier redenen voor zijn. Als het tentamen is nagekeken en de cesuur is toegepast, is het slagingspercentage bekend. Het is mogelijk om beargumenteerd (dus niet alleen op basis van slagingspercentages) de cesuur aan te passen. Bijvoorbeeld wanneer een docent naar aanleiding van een kwantitatieve en inhoudelijke toetsanalyse, vindt dat de moeilijkheidsgraad van de toets van tevoren niet goed is ingeschat, of dat bepaalde vragen in de toets of onderwerpen in de cursus onduidelijk bleken. In het algemeen wordt bijstelling van de cesuur onderzocht als meer dan 50% van de studenten gezakt is. In de regel is bijstelling van de cesuur met een- of tweemaal de standaardmeetfout goed te verdedigen.

Figuur 5: Bepalen en eventuele aanpassing van de cesuur

18. Toelichting gokkans: stel: een meerkeuzetentamen bestaat uit 60 vier-keuzevragen. Voor het berekenen van de cesuur wordt eerst de gokkans van het totaal afgetrokken: dat is voor 4-keuzevragen 25% van het totaal, dus een score van 15. Voor deze eerste 15 punten worden dus geen cijferpunten toegekend (VU Handboek onderwijskwaliteit, H11 toetsbeleid).

De cijferbepaling

Daarna wordt het cijferpad vastgesteld. FSW volgt daarbij de becijfering zoals in Testvision toegepast, zodat alle tentamens op identieke wijze worden becijferd.

De procedure van cesuur- en cijferbepaling volgt de examinerator het onderstaande stappenplan:

- Stap 1: indien het schriftelijk tentamen bestaat uit meerkeuze vragen wordt de toetsanalyse bekeken. Naar aanleiding van de p-waarden (de waarde die de moeilijkheid van een vraag aangeeft) en de Rir-waarden (de waarde die aangeeft in hoeverre het antwoordgedrag van studenten op de betreffende vraag overeenkomt met hoe zij andere vragen uit de toets beantwoorden) kan de antwoordsleutel worden aangepast of kunnen er desnoods vragen geschrapt worden.
- Stap 2: indien het schriftelijk tentamen bestaat uit open vragen wordt de toetsanalyse van de open vragen bekeken en kan naar aanleiding van deze analyse de antwoordsleutel worden aangepast. Wellicht is de antwoordsleutel al tijdens het nakijken of bij een kalibreersessie aangepast.
- Stap 3: vervolgens wordt de cesuur toegepast waarbij rekening wordt gehouden met de gokkans (bij meerkeuzevragen) en wordt het slagingspercentage (opnieuw) berekend. De berekening is: (maximaal te behalen score – de gokkans) x 55% + de gokkans.
- Stap 4: als blijkt dat, na aanpassing van de antwoordsleutel en/of antwoordmodel, het slagingspercentage nog steeds te laag of te hoog is neemt de examinerator contact op met de examencommissie om de mogelijkheden voor verdere aanpassing van de cesuur te bespreken. De examencommissie zal samen met de examinerator kijken wat een geschikte aanpassing van de cesuur is zoals vragen met een extreem lage p-waarde schrappen, de cesuur met 1x of 2x de standaardmeetfout verlagen of bij een groot cohort in plaats van de maximale te behalen score als relatief referentiepunt de 5% best presterende studenten nemen .
- Stap 5: de becijfering wordt berekend:
$$4.5 * (\text{behaalde score} - \text{cesuurscore}) / (\text{maximale score} - \text{cesuurscore}) + 5.5$$
Let op: cijfers worden gegeven op een schaal van 1 tot 10, met een decimaal achter de komma. Bij eindcijfers wordt geen 5,5 gegeven: dat wordt een 6.
- Stap 6:) De examinerator registreert een "no show" (NS):
- * in het geval van een onderwijseenheid waarbij de toetsing door middel van één (her)tentamen plaatsvindt, als de student(e) zich wel heeft ingetekend voor het (her)tentamen, maar daaraan niet heeft deelgenomen;
 - * als sprake is van een onderwijseenheid waarbij de toetsing door middel van meerdere deeltentamens en/of deelopdrachten plaatsvindt, en de student(e) zich wel heeft ingetekend voor het (her)tentamen, maar aan geen van de onderdelen van de toetsing heeft deelgenomen
- De examinerator registreert een "niet voldaan" (NVD) in het geval dat een onderwijseenheid uit meerdere deeltentamens bestaat en de student(e) niet (volledig) heeft voldaan aan de vereisten van een of meer van die deeltentamens.
- Zie: Art 13, lid 7 en 8 van R&R

Bijlage 5: Voorbeeld van een tentameninstructie

CURSUS:

DATUM:

TIJD:

PLAATS:

Op dit voorblad is belangrijke informatie te vinden over het tentamen. Lees dit voorblad zorgvuldig door, voordat je begint aan het tentamen.

Algemene informatie over het tentamen

1. Het tentamen heeft een omvang van ____ pagina's, inclusief het voorblad. De pagina's zijn genummerd. Controleer bij ontvangst van het tentamen het aantal pagina's en of dit aantal overeenkomt met de hierboven beschreven omvang. Als pagina's ontbreken, steek dan je hand op en vraag om een ander exemplaar.
2. Dit tentamen bestaat uit ____ meerkeuzevragen en ____ open vragen.
3. Voor dit tentamen kun je in totaal ____ punten behalen. Voor elke meerkeuzevraag kun je ____ punt(en) behalen. Bij de open vragen staat per vraag tussen haakjes (...) aangegeven hoeveel punten je met de vraag kunt behalen.
4. De volgende toegestane hulpmiddelen gelden voor dit tentamen:
 - a.
 - b.
5. Je hebt maximaal ____ uur de tijd voor de beantwoording van de vragen.
6. Na afname van het tentamen mag je de (deel)tentamenopgaven WEL/NIET meenemen.
7. Na afname van het tentamen worden de (deel)tentamenopgaven WEL/NIET gepubliceerd op Canvas.
8. Gedurende ten minste tien werkdagen na de bekendmaking van de uitslag van het schriftelijk tentamen kun je het beoordeelde werk inzien.
9. Mobiele telefoons moeten worden uitgeschakeld (dus niet op stil, maar uit!) en in een tas worden opgeborgen. Tassen moeten worden gesloten en mogen niet worden geopend tijdens de toets. Wanneer wordt geconstateerd dat u je deze regel overtreedt, wordt dit aangemerkt als fraude en gemeld bij de examencommissie.
10. Wanneer tijdens of na het afleggen van een schriftelijk tentamen fraude wordt geconstateerd of vermoed, wordt dit door de examiner terstond gemeld aan de examencommissie onder overlegging van bewijsstukken.

Instructie beantwoording van de vragen

1. Lees de vraag goed door en bedenk wat er gevraagd wordt.
2. Kruis bij meerkeuzevragen het juiste antwoord aan op het antwoordformulier. Als je het antwoord later wilt wijzigen, kleur het vakje met het foute antwoord in en kruis het goede antwoord aan.
3. Schrijf bij open vragen helder en met een pen, formuleer uw antwoord kort en krachtig.
4. Formuleer je antwoord in het daartoe bestemde antwoordkader. Antwoorden die buiten het kader worden geschreven, worden niet meegenomen in de beoordeling.
5. Als er bij een open vraag gevraagd wordt 3 kenmerken te benoemen en je geeft er 4, worden alleen de eerste 3 kenmerken gelezen.

Bijlage 6: Onderdelen cursusedossier

De volgende documenten en informatie worden opgenomen in het cursusedossier:

- cursushandleiding;
- studielast;
- literatuurlijst;
- overzicht hoe de leerdoelen worden getoetst;
- alle toetsdocumenten:
 - toetsmatrijs bij schriftelijk tentamen met meerkeuze- en open vragen;
 - vragen tentamengelegenheid 1 en tentamengelegenheid 2, inclusief antwoordsleutel en/of antwoordmodel;
 - formulering van de opdrachtoomschrijving en beoordelingsformulieren;
 - tentamenanalyse;
- cesuurbeschrijving;
- hoe peerreview heeft plaatsgevonden;
- informatie over de inzage van de toetsing;
- studentevaluatie en eigen evaluatie.

Bijlage 7: Thesisbeoordelingsformulieren

Opleidingen ontwikkelen een beoordelingsformulier voor de eindwerken dat voldoet aan de volgende eisen :

- De algemene gegevens moeten duidelijk op het beoordelingsformulier staan, zoals:
 - Naam opleiding, student en studentnummer
 - Naam examinerator 1 / 2 / 3 en wie betreffende formulier heeft ingevuld
 - Naam begeleider (indien niet de examinerator)
 - Titel thesis
 - 1^e/2^e/... kans
- De beoordelingscriteria moeten duidelijk vermeld worden op het formulier;
- Bij voorkeur bestaat het beoordelingsformulier uit een rubric. Een rubric kan de begeleider ook effectief in het onderwijs gebruiken;
- De eerste en tweede examinerator (en eventueel derde) maken gebruik van hetzelfde beoordelingsformulier.
- Op het formulier staan duidelijke instructies over hoe het formulier moeten worden ingevuld.
- De beoordeling van de (deel)cijfers wordt onderbouwd, zodat duidelijk is waarom een student op een onderdeel een bepaald oordeel heeft gekregen.
- Er wordt een toelichting gegeven op hoe het eindcijfer tot stand komt en indien van toepassing voor hoeveel % de diverse onderdelen meetellen voor het eindcijfer.
- Elke examinerator geeft één eindcijfer (dus niet 6,5-7), dat is afgerond op een heel of half punt (met uitzondering van het cijfer 5,5)

Bijlage 8: Toetsplan van een opleiding

Onderdelen van het toetsplan zijn:

- de (korte) inleiding over de opleiding en de visie op toetsing. Dit facultaire toetsbeleid beschrijft de toetsvisie van de faculteit, in het toetsplan van de opleiding staat de visie van de opleiding en de gebruikte toetsvormen;
- de eindtermen en hoe deze zich verhouden tot de Dublin Descriptoren;
- de relatie tussen de leerdoelen van de cursussen en de eindtermen van de opleiding, weergegeven in een toetsoverzicht. Op twee manieren staat die relatie aangegeven: in welke cursussen wordt een eindterm getoetst en in welke cursus wordt deze eindterm gehaald op het niveau van de eindterm;
- de verdeling en opbouw van toetsvormen in het curriculum inclusief reflectie op de toetsvariatie (zie Tabel 4 hieronder);
- het beleid rondom de borging van de toetskwaliteit,
- waar en wanneer wordt binnen de opleiding over toetsing gesproken?;
- verbeteringen die vorig jaar zijn doorgevoerd en welke toetsen komend jaar worden herzien, bijvoorbeeld omdat de cursus is herzien of naar aanleiding van klachten.

	Eindterm 1	Eindterm 2	Eindterm 3	Eindterm 4	Eindterm 5	Eindterm 6
Cursus 1	MC vragen		MC vragen			Presentatie
Cursus 2		MC vragen open vragen	MC vragen	MC vragen	Open vragen	
Cursus 3	Essay	Essay	Formatief			
Cursus 4		MC vragen	MC vragen	Formatief	MC vragen	
Cursus 5	Paper			Paper	Paper	Formatief
Cursus 6	Thesis	Thesis	Thesis	Thesis	Thesis	Thesis

Niveau: 100, 200, 300

Tabel 4: Voorbeeld format toetsoverzicht voor een opleiding